

ČASOPIS

SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH

V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Hálkova třída č. 68 n.

Číslo 3.

Vydáno v listopadu 1895.

Ročník III.

Hlavní oltáře děkanského chrámu v Lounech.

Píše Dr. *Bohumil Matějka.*

(Dokončení.)

Od koho pochází celkový návrh na tyto tři oltáře, neudává se v listinách výslovně, není však pochybnosti, že vyšel ze společné úřady súčastněných umělců za nemalého vlivu objednavatelů, zvláště pak biskupa litoměřického.

Tito poslední zajisté v první řadě určili, co jednotlivé obrazy, jichž je celkem šest, mají představovati, a které sochy svatých aby na oltáře přišly. Nápadno jest, že skizzy Dittmannovy, malované velmi zručně na dřevěných tabulkách modelů, nesouhlasí obsahem svým s malbami Schummerovými, skutečně provedenými na oltářích. Kdežto rozpočet Dittmannem podaný určuje pro větší oltářní obraz sv. Mikuláše 500 zl. a pro menší obraz Narození Páně, který má býti umístěn nahore, 300 zl., vidíme ve skutečnosti, že menší obraz patrona kostela sv. Mikuláše přišel na hořejší místo, kdežto dolejší velikou plochu zaujímá obraz Narození Páně; na vedlejších oltářích jest dole v levo obraz Nanebevzetí Panny Marie, nahore Nejsv. Trojice (na kterémžto místě jest na modelu Ukamenování sv. Štěpána), dole v pravo Sv. Jan Křtitel káže lidu, nahore Sv. Jan Evangelista. Tento poslední obraz není již původní, nýbrž byl před několika lety vyměněn za starý obraz téhož svatého. Při té příležitosti, zdá se, že byly i ostatní obrazy částečně „opraveny“.

Zajímavější než malby jest truhlářská a řezbářská práce všech tří oltářů, na jejíž utváření měl zajisté největší vliv dvorní truhlář Marcus Nonnenmacher v Praze. Od něho nepochybně pochází i celý návrh; týž byl na svou žádost dne 16. února r. 1677. přijat za občana Menšího města pražského a uděleno mu právo, aby směl tam provozovati své řemeslo. Zároveň předložil křestní list, vyhotovený dne 9. května r. 1673 v Kostnici. (Lib. civ. min. civ. Prag III. pag. 167 v městském archivu.) Jak vážně tento muž pojímal své řemeslo a jak veliké studie konal ke svému zdokonalení, seznati lze

nejlépe ze řady mědirytin, jež vydal pod názvem: „Der architektonische Tischler oder Pragerisches Säulenbuch“ v Norimberce u Christopha Riegela r. 1710. Již v předmluvě vřaduje své řemeslo truhlářské mezi nejužitečnější a nejpěknější „vynálezy“. Nikoho nelze přý uznati za pořádného truhláře, kdo by nepochopil dobře architekturu a perspektivu, kdo by nebyl dovedným sochařem, neuměl by zručně kreslit rostliny a květy a kdo by do nich neuměl vkládati rozmanité figury tak pestře, jako kterýkoli malíř. Také je třeba, aby dovedl vymyslet všelicos duchaplného a nového. Autor namáhal přý se po mnohá léta, aby toho všeho dosáhl. Na následujících tabulkách (celkem je 35 listů) podává výsledky svého studia. Nejprve probírá podrobně jednotlivé slohy, pak návrhy na oltáře, postele, sáně, křesla, rámy atd. Z navržených oltářů nerovná se žádný ani bohatostí ani lepoostí forem lounským oltářním modelům. Také v motivu liší se od nich valně. Jsou vesměs v první řadě architektonicky pojímány, kdežto na řezbářskou výzdobu kladen důraz jen v druhé řadě. Tak ryze řezbářského díla, jako jsou oba nynější oltáře vedlejší, není tam vůbec. Pro tyto Nonnenmacher udělal dvojí návrh (oba se zachovaly) asi 1·20 m. vysoký a 45 cm. široký. Jeden, který zůstal pouhým návrhem, se sloupky a pilastry v dolejší a bohatým rámem v hořejší části, jinak dosti příbuzný hlavnímu oltáři, a druhý, jenž sloužil za model nynějším oltářům, skládajícím se vlastně ze dvou ohromných rámu nad sebe postavených.

Virtuosita, kterouž veliké rozviliny akantové se proplétají, a vhodnost, jakou andělé v životní velikosti jsou v nich umístěny, jest podivuhodná; nedostatek pevné kostry architektonické při ohromné výšce oltářův, opakování téhož motivu, dvou rámu bezprostředně nad sebou stojících, vzbuzuje v diváku poněkud neklidný dojem; roztomilých detailů jest tu ovšem veliké množství. Přece však zamlouvá se nám hlavní, prostřední oltář svou monumentalností více; skvělá dekorace neruší nikterak jeho vznešený klid. Model k němu (180 cm. vysoký, 1 m. široký) má ještě pěknější štíhlé poměry a větší hloubku, ale na jeho provedení nestačila ani výška celého kostela, tak že se mu na výši ubralo; také skupina nejsv. Trojice, která korunuje celý model, odpadla, a na její místo přišlo veliké boží oko, nyní také již odstraněné; za to jest figurální i ornamentální výzdoba provedeného díla bohatší než na návrhu. Polychromie měla býti dle návrhu černá s bohatým zlacením. Moderní tabernakl nynější divně se odráží hrubými tvary od svého ušlechtilého okolí.

Lví podíl na zásluze, že celé působí dílo tak skvěle, mají oba sochaři Jeroným Kohl a František Preiss. Nemýlíme se asi, přisoudíme-li prvnímu všechny veliké sochy a druhému všechny „círáty“, jak z jeho korespondence vysvítá, a množství menších andílků, které s oněmi úzce souvisí. Jisto jest, že největší sochy, sv. Mikuláše a sv. Vojtěcha, zhotovil Jeroným Kohl, neboť obě kamenné sochy sv. Mikuláše a sv. Augustina od téhož z r. 1708. na Karlově mostě v Praze svědčí zřejmě o společném původci. Jeroným Kohl, jak známo z knihy Menšího města pražského (Městský archiv č. 569 str. 144) narodil

se ve Slavkově (v Čechách) dne 12. října r. 1651. a byl přijat roku 1675. za měšťana Menšího města pražského.

V Čechách není mnoho barokních oltářů, které by tak skvěle repraesentovaly onu velikou dobu našeho umění výtvarného.

Národopisná výstava československá v Praze.

(Pokračování.)

Jádro výstavy tvoří národopisný palác (bývalý průmyslový), k němuž se druží „československá vesnice“ a „stará Praha“, a tomu jádru věnujeme nejprve svou návštěvu, bedlivě pozorující a pilně zapisující vše, co důležitě a zajímavě, zvláště pak předměty, nevzpomenuté v dosavadních popisech. Proto nikdo se nezastavuj nad našimi řádky, nikdo v nich nehledej zbytečných, vlasteneckých a libozvučných frází, jakými žurnalistika sytila obecnost po celé období výstavní, nepostaravši se o potřebné zpravodaje odborné...

Uprostřed ústřední síně v paláci národopisném prohlédneme si především výzdobu, záležející ze sochařských prací českých umělců. Před repraesentativním pavilonem, v němž stojí socha sv. Václava od Stanislava Suchardy, kráší kraje sedadla sochy sv. Cyrilla a Metoděje, působící na domácího diváka dojmem nezvyklým: oba svatí jdou na několik metrů od sebe, což jest proti ústálenému pojetí. Před polokruhovitými odpočívadly, vroubenými vzadu hustou, svěží zelení stromků, jsou podstavce se skupinami ze života venkovanů. V levo jest „Hákování v Krkonoších na Vysocku“ (v Pasekách); hák jest tažen třemi ženami (model. F. Hergesel a A. Procházka) a v pravo V. Vosmíka „Sedlák z Pracheňska oře nákolesníkem, taženým párem volů.“

Při stěnách ústřední síně jsou umístěny modely staveb téměř jen lidových. Pro památku jmenujeme je od levé strany u vchodu, pokud bylo možno přečísti lístky: Větrný mlýn z Holic, — chalupa č. 2. ve Lhotě Bradlecké na Lomnicku u Jič., — selský statek v Kokšíně u Klatov, — chalupa na Holicku, — litická zvonice (Německá Rybná), — venkovské obydlí z Kouřimska, — chalupa z Berounska, — statek č. 1. ve dvoře v Kruhu u Jilemnice, — mlýn Rozpakov u Nymburka, — hospodářská usedlost č. 17. Ant. Šímy v Mal. Kyšicích, okres Unhošť, zhotov. p. Jan Stádník, mistr tesař. (jest to jeden z největších a nejpropracovanějších modelů), — selský statek č. 1. Václ. Kroupy v Radějově na Maněťínsku, — statek na Jílovsku, Slansku a Kralovicku u Plzně (ve Slatině č. 29.), — stodola v Ledhují na Policku, — kovárna č. 37. Frt. Jirman v Bezděkově (okres Police), — stodola č. 41. velkostatku polického v Ledhují, — stará rychta č. 1. v Semonicích, — statek J. Kotena z Mysletína (okres Humpolec), — rodný domek Dra. Frt. Lad. Riegra v Semilech, — statek č. 1. v Dobré Vodě z r. 1779, — statek č. 4. a

výměnkářský domek č. 15. v Katusicích (okres bělský); při statku jest orné půdy 100 korců a 7 korců lesa, pitná voda ze studně 82 m. hluboké, — Vápenko, osada s kruhovou návší a kapličkou uprostřed, — větrný mlýn u Val (Ml. Boleslav), — statek ve Vichové (okres Jilemnice) „u Schovanců“, — rodný domek Jos. Leop. Zvonáře z r. 1824., — chalupa na Hořicku, — radnice v Želez. Brodě, — na pravé straně: rodný domek Jos. Jungmanna z Hudlic na Křivoklátsku, — statek z Čáslavek u Jaroměře, — zvonice v Oseku u Sobotky, — chalupa Václ. Koloce z Bosné, vystav. r. 1794, opravena r. 1849, — pállán z Jíkve (okres Nymburk), — mlýn Jos. Horáčka ve Žďarci (okres Nová Paka), — 3 modely hospodářských stavení z Jičína, — statek Macháčkův č. 3. v Hoř. Černutkách (na Hořicku), — zvonice kostela ve Rtyni, — Tučkův statek č. 41. v Bezděkově u Choltic, — hospodářská usedlost č. 47. v Libňatově (okres Úpice), — zvonice ze Lhotic (okres Humpolec), — dvojitý domek z Kyšperku (okres Žamberk), — statek č. 1. „u Maršů“ v Rynárci u Pelhřimova, — chalupa z Přímu u Rychnova n. Kn., — stará fara v Častolovicích; stavení to nazýváno již r. 1574. starou farou či domem Pekařovským (vyst. městské museum v Kostelci n. Orli.), — kostnice ve Vel. Losenici ve Žďárských Horách, — selské stavení z Dašicka, — zvonice z Jabkenic (okres Ml. Boleslav), — starý statek hanácký, — selský statek „u Lašků“ z roku 1792. okres Polná, — chalupa č. 29. v Bukové (okres Boskovice na Moravě), — hospodářství na Hané, — statek z Mokřých Lazec ve Slezsku, — chalupa z Blatnice (okres Trmice), — mlýn v Přibyslavi, — selské stavení z Orlové (Slezsko), — statek na Slovensku (nejv. z modelů), — chalupa č. 83. ve St. Přerově a Lysé n. L. Pozadí na stěnách nad vystavenými modely doplňují kresby a fotografie staveb lidových, mezi nimi též 6 tabulek se sbírkou křížů, známých pod běžným jménem „cyrilometodějských“¹⁾ a olejomalby „Říp“ a „Orlík“ od V. Jansy, „Z české vesnice“ (z Pojizeří) od J. Prouška a „Z moravské dědiny“ od Rob. Holzera.

Vstup do levého křídla palácového zdobí kresby slé. Madlenky Wanklovy: grunt z Nákla a ozdoby nad okny, z průčelí a ozdobné řezané dvěře (Hunčovice, Náklo, Odrlice, Příkazy, Senice a Seničky), opodál pak zavěšeny jsou: Historická mapa Josefova a Hradce Králové, jakož i popis k ní (obě navrhl Jos. Duška, archaeolog, a provedl Jos. Síríště) a národnostní mapy Čech, Moravy, Slezska, upravené od Frt. Jandečky a Frt. Marka.

Vracejce se, spatřujeme blíž král. pavilonu zvláštní zasklennou skříň, chovající výmluvné památky po královně Elišce, choti Karla IV., které nepochybně od něho dostala. Jest to pás, lžice jalovcové, jichž se zachovalo všech 24 a tobolky. Vedle těchto památek, o nichž více promluvíme v literatuře čís. 4., jest ještě onyxový pokál Karla IV.

¹⁾ Bohužel, nejsou všechny modely ve stejném měřítku (jen některé v měr. 1 : 25) a neužito všude stejného materialu, na př. při znázornění došků. Jsou vystaveny jen částečně (dostí jich též v kraj. odděleních) a někde přeházené, ne dle krajů. Obrázky jsou příliš vysoko a nápisy drobné, nečitelné, tedy výsledek z vystaveného materialu žádný.

Za královským pavilonem rozložena jest na povýšeném podiu, opatřeném zábradlím, Mařatkova plastická mapa Čech, Moravy, Slezska i Slovenska, 11 m. dlouhá a 7 m. široká, představující vlast lidu československého. Výplně v rozích na plátně provedl akadem. malíř Jos. Ženíšek. Na zadní pak stěně mezi oběma partiemi oddělení dialektologického byl prvotně nádherný Chittusiho „Pohled na Prahu“, jenž byl později nahrazen panoramou z let okolo r. 1818., malovanou stavovským a dekoračním malířem Ant. Sacchettim; skytá pohled s mostecké věže Menšího města pražského a jest majetkem městského musea v Praze.¹⁾ Za oddělením dialektologickým jest lunetta „Genius“ se znaky korunních zemí českých od prof. F. Ženíška (provedli jeho žáci). Nešťastné umístění její zaviniolo, že bylo viděti jen hořejší část „Genia“.

Oddělení dialektologické (jazykové), literární a gallerii ponecháme si do čísla příštího. Projdouce oddělení vyšivek a krajek, jimž bude věnována samostatná staň, staneme před oddělením zvykoslovným, k němuž obě stěny vedoucí pokrývají památky svatební, po pravici 7 vyobrazení svatebního průvodu selského a chalupnického, jež maloval Frt. Hlaváček r. 1836. Kopie tyto zhotovil akad. malíř A. Anderle pro museum litomyšlské dle originálu v Selské síni Musea království Českého.²⁾ Z téže doby jest na levé straně vyobrazení svatebního průvodu jihočeského z r. 1836., zapůjčené musej. spolkem ve Vlašimi ze sbírek knížete Karla Auersperga. Museum litomyšlské vystavilo též kopii svatební kytice z Litomyšlska.³⁾ Zajímavý jest též svatební koláč polouhanácký, upečený od stařenky Pilátové z Klobuk u Brna. Fotografií podán také obraz hanáckého koláče a stromku, jaké bývají při pořádání selských svateb na Prostějovsku a znázornění svatebního koláče hanáckého z národopisné slavnosti v Tovačově. Kromě toho zajímá nás stará olejomalba „hanácká svatba“, tvořící střed levé stěny. Z jiných vyobrazení jmenujeme Velcovu tušovou kresbu „Starosvat“, fotografie selské svatby, ženicha i nevěsty z Eipovic na Rokycansku, hanácké nevěsty na Prostějovsku a svatby z Velké. Také tu čteme 16 písni jarmarečních, v nichž opěvuje se začátek i konec lásky, láska nerovná, nešťastná, shledání a j. tištěné v „Hoře Kutný, Chrudimi, Litomyšli“. Svatební věnce české jsou zastoupeny zlatými kyticemi náčelními a věnečkem dracounovým se zrcadélky a 2 pentlemi z Benešovska u Prahy, k nim řadí se ze Šlapanic třírohý klobouk svatební s korálky, péry a dracounem a parta, party slovenské (maj. Živěny v Turč. sv. Martině) v několika kusech, vonička východoslezského ženicha z proutků, obalených papírem, bylinnou duší a vřesem s bílou pentlí. Ještě zasluhují prohlédnutí soukénka k svatbě na koně z r. 1815. z červeného flanelu s vyšívanými orly, třepením a dracouny, celkem 22 kusy a 4 chocholy na koně a z Tehoviček u Říčan roh kostěný, ozdobený kroužky vrytými vždy s tečkou uvnitř a s přeskami, zbytek to hojného kdysi náčiní svatebního, a pletený

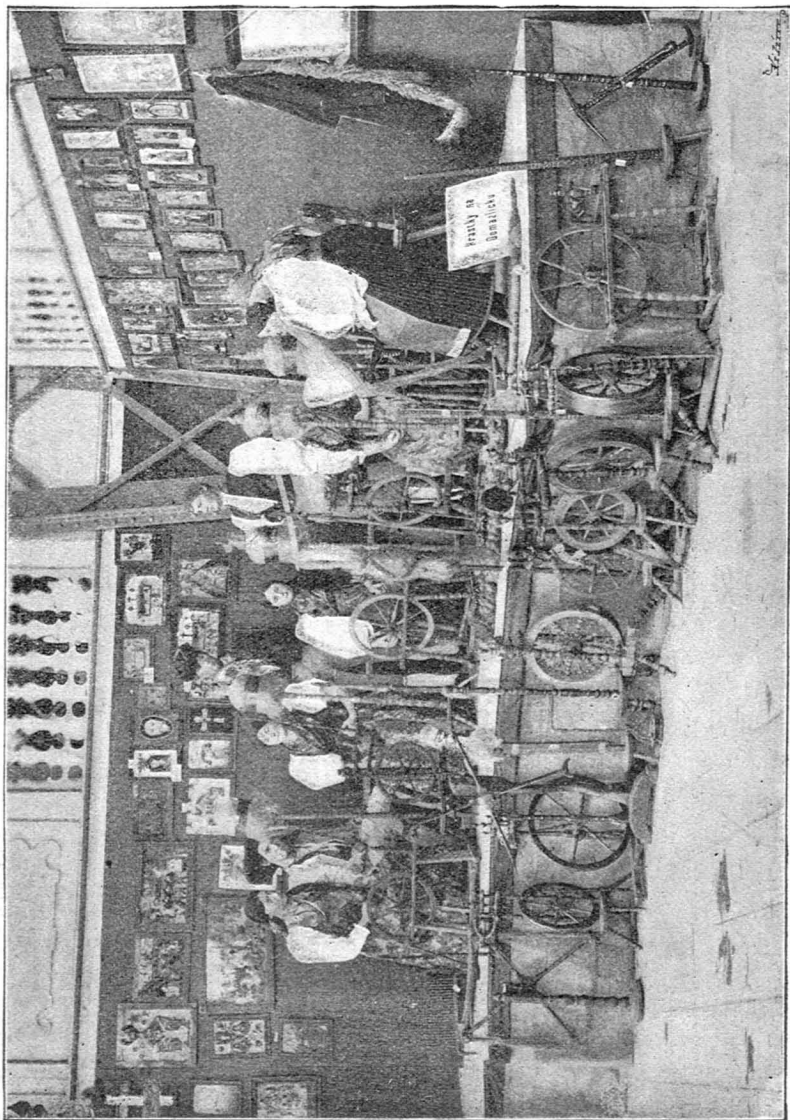
¹⁾ Posudek z pera prof. Kouly přinesly Národní Listy.

²⁾ Český Lid IV. 245 a příloha, mezi str. 336—337 příloha. Dr. Č. Zíbrt.

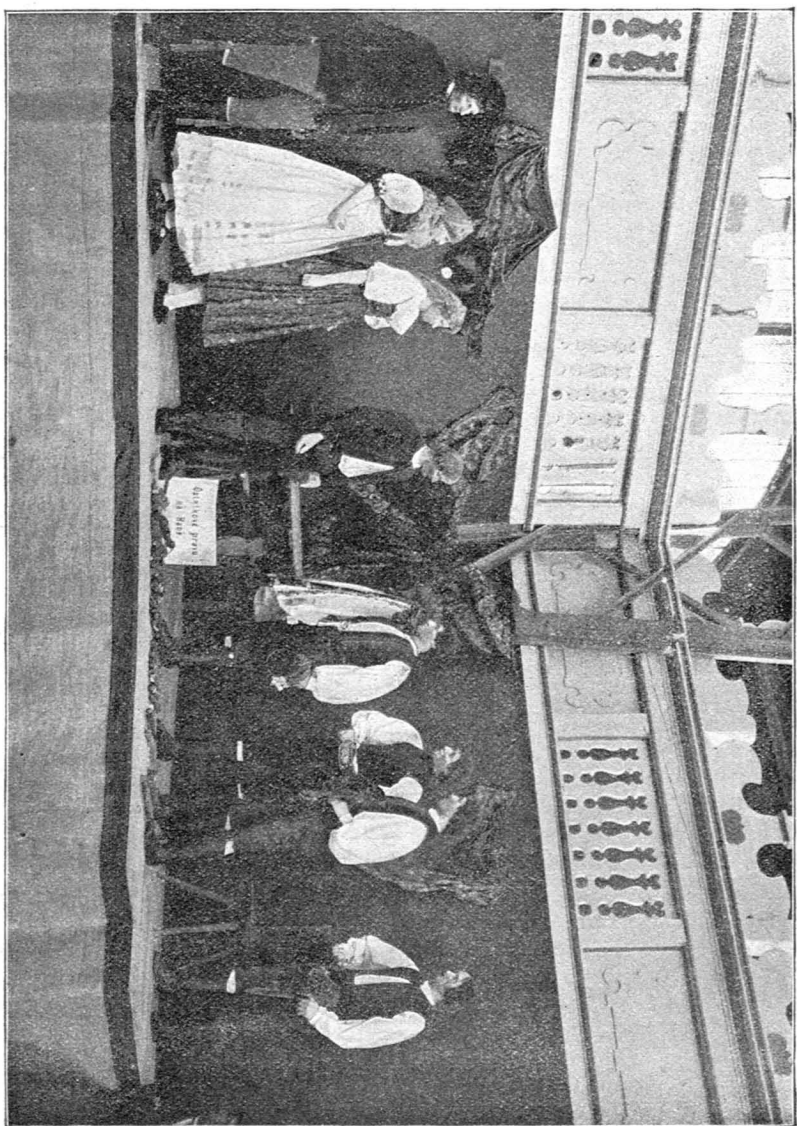
³⁾ Český Lid II. 400. Tereza Nováková.

Obr. 1. Stařík a stařena z Troubska vítají návštěvníky chlebem a solí.

Obr. 2. Prásky na Domažlicku.

Obr. 3. Ostatkové právo na Hané.

košík, zvaný cígr, s nímž chodívaly nevěsty dům od domu prosit o dárky před svatbou na znamení křesť. pokory; je vyzdoben orlem a srdéčky a pochází z Velešína za Budějovicemi. Připomeneme-li ještě Kuldovu svatbu a 2 rukopisy: Knížku pro chvalitebné řeči a vinše svatební Václ. Dvořáka z Meziříče r. 1862. a Knížku aneb řeči při svatebním veselí sepsané v Bučicích od Jana Macury l. P. 1832., máme zevrubný popis chudě vypraveného oddílu svatby československé a vstupíme do oddělení zvykoslovného, kde u vchodu po levici uvítají nás staří manželé z Troubska u Brna v domácím kroji u dubového stolu po starodávnu chlebem a solí. (Obr. 1.)¹⁾

„Přástky na Domažlicku“. (Obr. 2.) O něco dále v levo jest v rohu na podiu vábná skupina. Přástevnice sedí již asi hezkou chvíli u kolovratů, některé předou, krajní již silně podřimuje. Tři Chodové přišli za svými děvčaty a jsou vzadu. Celou skupinu vroubí počítadla, přeslice, motáky a drobnější přístroje ke zpracování lnu. Škoda, že každý ten kus nebyl opatřen patrným lístkem: odkud jest a jak se tam nazývá. Nad přástevnici rozvěšena jest po obou stěnách galerie lidových obrazů na skle malovaných: Adam a Eva, nalezení Jenovefy, její pohřeb, svatí tři králové, sv. Martin, tvář Kristova, sv. Jan Nepomucký, sv. Jiří, sv. Václav, Pauna Maria, nejsv. Trojice (se třemi obličejí na jedné hlavě²⁾) a Ukřižování Páně.

V hořejším rohu na téže straně jest „Ostatkové právo na Hané.“ (Obr. 3.) Chasa volí si o masopustě své představenstvo, dráby a stárka pro budoucí rok a ti zvolí si některé dívky za stárky a drábovou. Obecní představenstvo předá vládu v obci novému výboru na tři dni masopustní s odznakem moci úřední, již představuje právo a ferule. Právo jest meč, vězící v ozdobných trásnících a pentlích, a ferule podobá se vařečce. V neděli večer jde chasa k starostovi, kam již se dostavil obecní výbor, volit stárky a drába. Dle napomenutí starostova mají si voliti chasníky řádné a počestné.

Kterak páni báli se zatmění r. 1654.

Vypsal Dr. J. V. Šimák.

Ve II. ročníku tohoto časopisu str. 18. otiskl jsem list regenta Králíka, nařizující poddaným panství Valdštejnských, kterak jest jim

¹⁾ Obr. 1.—3. přejaty jsou z Českého Lidu V. čís. 1. dle dřívějšího vyjednání s Drem Č. Zíbrtem. Bylo by škoda pořizovati zbytečně nové fotografie, tedy i nová cliché; na věci se tím ničeho nemění. Náklad ten obrátíme na jiná vyobrazení. Sl. knihtiskárně Šimáckové a Dru Č. Zíbrtovi děkujeme vřele za tuto ochotu.

²⁾ Této věnujeme zvláštní pojednání v některém listě odborném. — Lidovou galerii navrhl a společně s pí. Vlastou Pittnerovou uspořádal pisatel těchto řádků.

chovati se proti zatmění r. 1654. Vypsal jsem slova originálu, jak jak uložen jest v turnovském archivu.

Ale list regentův nebyl vším. V manuale purkmistrském městečka Rovenska pod Kamenicí dočteme se instrukcí o tom prostranných.

Folio 95 a) zapsán je extrakt psaní regentova hejtmanu na Skalách, datovaného 10. května, jež slovo od slova, mutatis mutandis, kryje se listem tištěným. Jen jméno astronoma, Jeronyma staršího Gablera plně tu vypsáno jest.¹⁾

Převrha list na druhé straně shledáš „naučení, kterak by se jeden každý při témž nastávajícím velkém zatmění slunečném chovati měl, skrze mistra Eberharda Velbrana v Strossburgku, matematika a hvězdáře anno 1654.

Nejprv. To samo skupení s sebou přináší, že při takových slunečních neb měsíčních zatměních, obzvláště tehdy, když nejvíce jedno neb druhé z týchž světél nebeských zatmění (!) jsou, obyčejné povětrí změněné a nakažené se nachází. Pročež za dobré jest, aby tehdy jeden každý dobře se na pozoru měl a před nakaženým povětrím se vystříhal. Za nejlepší a potřebné se vidí, aby asi dva dni před tím každý střdmě se choval, jídlem a pitím bez potřeby se nepřepíňoval.

Druhé, by pillulae praeservativae, kteréž v té příčině vyznamenány jsou, se užívaly. Třetí, aby ten den ráno, když zatmění býti má, dobré antidotum, totiž lékařství pro jed se přijímalo, a v týž den, jak by kdo často chtěl, kurky citronové, angeliku a těm podobné věci v ústa bral, žvekal i zas vyhodil, a to tak po několik dní užíval.

Čtvrté. Ten den má každý v modlitbách a pobožných cvičeních strávit, a kdo pro ouřad anebo povolání své příčiny nemá na takový zatmění se dívat, ten nechť raději doma zůstane. Tolikéž, jestli možné jest, nechť jeden každý od všelikých zřízení i jídla obědního se zdrží, aby z toho zdraví jeho nebezpečná alterací neb proměna nenásledovala.

Páté. Dobytek také v týž den, když zatmění bude, i ještě dva následující, aby se doma zanechal a na pastvu nehnal, tak aby nakažen nebyl.

Šesté. Jest též zapotřebné, aby se jedenkaždý zdržel mnoho a dlouho na slunci státi, nebo skrze to veliká škoda a ublížení na zraku následovati má, což ne tak lehce napravíno a zhájeno býti moci bude.

Sedmé. Za ten celý měsíc nechť se jedenkaždý od jedení všelijakého ovoce zdrží nebo takové ovoce od zatmění toho velmi zlou případnost dosáhnou (sic!), z čehož by lehce zdraví lidskému nemalá škoda pojití mohla.

Ačkoli prozřetelný pan regent za nerozum vykládal, budou-li se kde jeho nařízení smáti, byli tací velice nerozumní. A jedním

¹⁾ Jeroným st. Gabler vydal pranostiku řečenou při kalendáři hospodářském v Praze 1654. u Urb. Goliaše. V rukopisech obou sluje »Gebler«.

byl sám písař rovenský. Hned vedle přísných nařízení páně vypsal si potěšující traktát „katolického dobromyslného autora proti prognostice německého dryáčníka“.

Stojí titulo psaná: Lepší zpráva a zdání jednoho dobromyslného autora o nastávajícím teď 12. dne měsíce srpna okolo poledne plným zatměním slunečním proti jalovému spisu německému tyto dni v Aušpurce od N. vydanému léta 1654.

Vyšel spis *Pragae cum privilegio autoris typis ac formis academicis 1. Augusti*, patrně latině. V Jungmannově historii aspoň české prognostiky z toho roku není. Článek za článkem probírá a důvtipně a rozumně vyvrací.

Ten německý dryáčník odkud svoje tvrzení provádí? Zkazí-li se povětrí, kterak bude napraveno? Proč pomoci má jeho přemudrované „recipe“? Kdyby dobytek měl doma zůstat, byl-li by hospodář spokojen. Ovoce-li zkazí se jízlivostí, čím jí zase pozbuďte? A kdo prý v ten čas narodí se, že ke zkáze a záhuby své vlasti bude, kterak prý to, an tak dobře od Boha na svět stvořen jest atd.

Epilogus pak zní: Jakož tehdy onoho německého dryáčníka jeho správa a prognosticování bohda zbytečné a jalové jest, tak naproti tomu toho našeho katolického autora dobromyslná správa, předně Pána Boha se báti, při střídmosti a střízlivosti zůstávati a nic méně ve jménu božím svého hospodářství a obchodu bedlivě hleděti, vědouce o tom, že ten, kterýž slunce na tak krátký čas zatemňuje, zase též slunce to brzo na jevo vyvádí, aby byl pochválen i od slunce i od měsíce až na věky.

Dobromyslný autor dobře kladl. Dne 12. měsíce Augusti bylo zatmění sluneční, o kterémž astronomové a o oučincích jeho, které vylévati bude, obšírně vypisovali, že tak veliké a k uvažování velmi zarmoucené bude, však díka Pánu Bohu nic takového při tom se nestalo. Pán Bůh rač na další časy chrániti, opatrovati a nedopouštěti. (Tamže list 97 a).

O středověkých pečetech.

Sestavil a vyobrazeními opatřil *Vojt. Král z Dobré Vody*.

2. Pečeť knížete Soběslava I. (1125.—1140.)

Čtyři dny po smrti vévody Vladislava I. († r. 1125.) byl bratr jeho Soběslav I. panovníkem prohlášen a nastolen.¹⁾

Kníže tento, obmyšlený přírodou dary nejlepšími, jsa ke každému upřímný a spravedlivý, vynikal opatrností a výmluvností ne-

¹⁾ Vyobrazení pečeti Soběslavovy podáme v čís. 4.

všední. Láska národa povýšila ho na trůn i chránila na stolci otcovském proti všelikým nebezpečnostem a úkladům.

Sluší zmíniti se o stkvělém vítězství, jehož Soběslav dobyl r. 1126. u Chlumce nad císařem Lotharem.

Na sněmu konaném v Sadské dne 29. června r. 1138. byl sice nejstarší syn Soběslavův Vladislav uznán za budoucího panovníka, ale když Soběslav zemřel dne 14. února r. 1140., nedbáno slibův, a knížetem jest zvolen i nastolen dne 17. února r. 1140. nejstarší syn někdy Vladislava I.,

3. Vladislav II. (1140.—1173. král Vladislav I.).

Kníže Vladislav II. nesplnil zjištěné naděje velmožů, kteří se domnívali, že bude nečinný, a že sami budou moci vládnouti dle své

Pečeť Vladislava krále (I.).

Nastolen r. 1140., korunován r. 1158, † r. 1174. (Líc.)

Dle exempláru v Museu král. Českého.

($\frac{3}{4}$ skutečné velikosti.)

vůle. Nový panovník předčil rázností i svého předchůdce, dovedl zcela samostatně vládnouti a nedal si nikým překážeti v konání spravedlnosti.

Za mnohé věrné a platné služby, které Vladislav byl prokázal římskému císaři Fridrichu Rudovousému, byl dne 11. ledna r. 1158. na říšském sněmu v Řezně od císaře obdařen korunou královskou a pozdraven českým králem.

Po dobytí Milána, jehož se Vladislav účastnil se svým lidem velice platně, císař postavil jemu při slavné mši u přítomnosti všech knížat na hlavu korunu drahocennou, již byl obdržel nedávno před tím darem od krále anglického.¹⁾ Ale po letech ochladlo přátelství královo s císařem, ano proměnilo se i v zášť. V rodině Vladislavově propukly sváry. A co Vladislav zemi získal, koncem vlády zase pokazil. Aby pojistil synu svému Fridrichovi trůn, vzdal se r. 1173. ve prospěch jeho panování, aniž tázal se sněmu. Porušil tím skutkem ústavu a tak proti Fridrichovi popudil i šlechtu veškeru. Měl pak proti sobě císaře, příbuzné, kteří dychtili po trůně, a většinu panstva. Počaly tak žalostné boje, jež zemi českou snížily na podnoží císařské. Následujícího roku Vladislav zemřel v zemi cizí, v Durynkách. Ač tento král nevyrovnal se ušlechtilostí duše otci svému, náležel přece do počtu nejvýtečnějších a nejráznějších panovníků českých.

* Král Vladislav I. byl dvakrát ženat. První manželkou jeho byla Ketruta Rakouská od r. 1140., druhou Jitka Durinská od r. 1153. Pečeť králova jest oboustranná, řečená „majestát“. Na líci viděti krále an sedí na trůně, maje korunu na hlavě a liliovité žezlo v rukou.

Opis zní: WLADIZLAW DEI GRACIA BOHEMORV REX.

Rub podobá se zcela rubu na pečeti Vladislava I., představuje sv. Václava.

Nikde ještě nespatřujeme ni nejmenší výzdoby heraldické.

4. Pečeť knížete Fridricha I.

Nyní nastali zemi české dnové velice smutní. Hned po nastolení nového panovníka započaly rozbroje, jež německý císař rozdmýchoval, hledaje svého prospěchu.

S Fridrichem († r. 1189) střídal se v panování Soběslav II., Konrad Ota, Václav, bratr Soběslavův Přemysl I. a biskup Jindřich Břetislav, Vladislav III., až konečně král Přemysl I. po druhé trůn opanoval a statečností i moudrostí odstranil další nebezpečství.

Český trůn měnil ve 24 letech neméně než desetkrát svého pána.

Na pečeti Fridrichově spatřuje se týž v kroužkovém brnění s lenním praporcem v pravé a normandským štítem v levé ruce. Skutečně přijal zemi českou v léno od císaře německého, sám o ně prose.

Opis líce pečeti Fridrichovy zní:

† FRIDERICVS DEI GRACIA DVX BOE MORVM.

Stalo se totiž, že císař Rudovous na sněmu v Řezně rozhodnul, že bude Fridrich pouze knížetem v Čechách a Konrad Ota mark-

¹⁾ Povídačky o udělení lva dvojocasého za nový znak zemský nezasluhují povšimnutí, neb lva toho na štítě nejprve lze spatřiti teprv u mladšího krále Přemysla I. r. 1253.

Pečeť knížete Fridricha. (1173.—1189.)
($\frac{3}{4}$ skutečné velikosti.)

krabím na Moravě. Panovník český byl tím ponížen a Morava měla státi se bezprostředním lénem říšským.

Další ndálosti zvrhly však úmysl císařův zúplna.

Kníže Fridrich měl za manželku Elišku Uherskou od r. 1157. Zemřel dne 25. března r. 1189. nemaje mužských dědicův.

Lidé ve službách hospodářových jindy.

Dle bývalých poměrů na Rokycansku líčí *Mar. Kozák*.

Jest na bíle dni, že před 40—50 lety, kdy na našem venkově všecko obilí se žalo srpem a mlátilo cepem, hospodář musil mítí ku svým pracím více pomocníků než nyní.

Vedle čeledi ženské a mužské zjednal si větší hospodář 2 i 3 podruhy. To byli obyčejně domkáři nebo baráčníci z místa, kteří pomáhali se svými ženami sekati a sušiti na lukách, žíti a sbíratí na polích a mlátiti ve stodole. Hospodář je živil po tu dobu, dokud u něho pracovali; a měli-li děti, také ty se najedly u hospodáře. Podruzi dostávali snídani, oběd, svačinu a místo večere 2 žejdlíky mouky za knedlíky, které měly býti k večeri. Večer nebrali si chleba;

pro každého podruha určen byl bochník chleba na 5 dní a když práce přestala, vybíral si jej od hospodáře dle potřeby. K snídani se strojila polévka z brambor anebo z mléka a krupicová kaše náležitě omastěná; kromě toho každý si ukrojil krajíc chleba, jímž se posilňoval při odpočinku okolo 9. nebo 10. hodiny. K obědu byla polévka, hrách, vdolky nebo buchty a kromě toho každý pracovník dostal od oběda 2 vdolky (jak se říkalo, dostal je na ruku), s nimiž mohl naložiti dle libosti. O svačině jedli mléko s chlebem.

V penězích mzdu hospodář podruhům nedával. Místo ní na podzim vzal každému podruhu na své pole hnůj k žitu; podruh naložil svůj hnůj na hospodářův povoz, hospodář jej odvezl svým potahem na své pole, podruh jej rozkydal, hospodář jej zaoral, každý — hospodář i podruh — dal polovici semen a pole se osilo. O žních téžil hospodář s podruhem ze společně osetého pole na polovic a to se dalo takto: Podruh žito sám požal, sebral a jeden snop si vždy vzal hospodář a druhý podruh, anebo také odvezl hospodář všecko obilí z onoho pole do své stodoly, společně je s podruhem vymlátil a konečně se s ním rozdělil rovným dílem jak o zrna tak o slámu.

Podobně na jaře hospodář osil s podruhem jedno své pole ovšem a o žních se oň rozdělili jako o žito; kromě toho podruh pohnojil na jaře některé pole hospodářovo svým hnojem a osázel je svými brambory, jež hospodář zaoral. Výtěžek brambor však náležel pouze podruhovi. Po bramborech sil hospodář sám.

Za čeleď míval větší hospodář pacholka, pohůnka, někdy také pasáka, velkou děvečku, malou děvečku, a bylo-li potřeba, chůvu.

Pacholkovi platil ročně (před 40. lety) asi 30 zl.; ještě dříve jen 16—18 zl., pohůnkovi 12—15 zl.

Velká děvečka mívala roční služby 12 zl. a tyto přídavky: 4 košile (některé bez podolků, některé s podolkami), 2 sukně, 1 mezulánku, 1 kanafasku a 2 sukně klučenky čili cuckovky, jež se šily z hrubé látky utkané z klůcků čili cucků, které zůstaly při kraclování lnu.

Malá děvečka měla o něco menší službu než velká a podobné sic, ale menší přídavky.

Pacholek byl při koních; krmil a opatroval je, jezdil s nimi, oral, sekal, žal a podobné těžší hospodářské práce vykonával.

Pohůnek, nebylo-li na pilno, pásal voly aneb i krávy; jinak pomáhal na polích, lukách i ve stodole. Žal-li pacholek, zastával ho pohůnek v konírně.

V létě býval také někdy u hospodáře chlapec pasák; pásal dobytek a vykonával drobné práce, jež mu hospodyně přidělila.

Velká děvečka zaměstnána byla ve chlívě, malá děvečka ve světnici. Obvyčejně se slovo děvečka vynechávalo a říkalo se prostě: slouží za „malou“ nebo slouží za „velkou“.

O žních velká děvečka časně ráno poklidila dobytek a šla se ženici na pole, a malá děvečka zjedнала úklid ve světnici a nesla sní-

daní na pole. Doma se ve žních nikdy nesnídalo. O polednách šla malá děvečka — byli-li ženci na vzdáleném poli — pro oběd. Nebylo-li pole daleko, došli si ženci naobědvat domů. Po obědě zůstala malá děvečka doma, pomáhala hospodyni, v čem bylo potřebí. Okolo tří hodin nesla na pole svačinu a potom tam žala nebo sbírala do večera.

Každý hospodář měl tolik podruhův a čeledí, že si nemusil najímati jiných pomocníků ani při nejpilnější práci. Ostatně jich nebylo v takovém hospodářství málo; přičteme-li k rodině hospodářově čeleď, podruhy a jejich děti, napočítáme jich slušné číslo a nahlédneme snadno, že hospodyně se musila jak náležitě oháněti, aby ustrojila oběd pro tolik dobrých žaludků. Péci vdolky na plotně nemohla, bylo by to trvalo příliš dlouho; k tomu cíli měla pícku na 60—80 vdolků.

V zimě, když se vymylátilo obilí, pacholci dělali povřísla (každý pacholek měl denně nejméně 16 mandel povřísel udělati), sekali dříví, a byli-li s tou prací hotovi, pletli bratky (báně na peří) a ošatky, a když vůbec neměli co dělati, nadívali v kracloví při přástkách; děvečky přadly.

O vánocích dostal každý čeledín housku, jablka a ořechy, o červených svátcích bochníček, koláče a 30 vajec.

K organizaci národopisné.

Několik poznámek B. V. Konečného.

Jest docela přirozeno, že nyní hnutí národopisné, které zdařilo výstavou pražskou jaksi dostoupilo svého vrcholu, ochabne. Na mnohých stranách bude se zdáti práce dovršena a dokončena založením musea národopisného. Jest také pochopitelné, že zájem a pozornost pro toto snažení klesne i v širších vrstvách. Než ví každý, kdo se jen poněkud zabýval studiem svého okolí, jak mnoho ještě zbývá práce; právě výstavou jsme poznali četné mezery, nedostatky a chyby. Zjistě neposlední zásluhou výstavy bude, že se nyní asi s větší chutí, zároveň i s větší systematickostí a zkušeností bude pracováti na poli národopisném. Nastane nyní zajisté po osvěžení slavnými dny výstavními všude tichá, společná a promyšlená práce. Ovšem upřímných a obětavých pracovníků není na venkově nadbytek, ale tu právě nutno jest, aby se neplýtvalo silami, předem vše náležitě uvážiti a práci si roztřídit i omeziti.

Těmito řádky chci dáti popud k těm úvahám.

Nejdůležitější potřebou jest, aby se všickni pracovníci dorozumívali na sjezdech a schůzích, časopis, jako byl asi Věstník výstavní — ovšem pečlivější, ¹⁾ sděloval by pokrok a úspěch práce národopisné, referoval by o odborných knihách domácích i cizích, přinášel by návody, pokyny, rady a zkušenosti, byl by zároveň orgánem všech spolkův a museí národopisných.

¹⁾ Redigovaný odborníkem.

Národopisná společnost českoslovanská, jež by měla mít členy na všech stranách zemí českých, byla by vůdkyní a hlavou vši práce národopisné, vydávala by časopis, pořádala by hlavní sjezdy a veliké museum českoslovanské. Nyní Čechy a ostatní země české měly by býti rozděleny na okrsky (jako při spolcích národních župy); Čechy třeba na východní a severovýchodní, střední a p. V okresech těch zvolilo by se poměrně největší město za střed vši činnosti, v městě tom, jež musilo by mít snadné železniční spojení, čilé pracovníky a ochotné podporovatele, byla by okrsková společnost, která by pořádala museum a sjezdy svého kraje. V museu českoslovanském nemohou býti všechny kraje do nejmenších podrobností, zvláštností znázorněny, v museu tom bude asi podán vždy celkový určitý ráz každé krajiny. Kdežto v okrskovém, krajském museu mohl by kraj býti zastoupen všemi podrobnostmi a zvláštnostmi, v krajském museu mohly by býti charakteristické předměty života městského, ukázky starého průmyslu a jiné věci zajímavé kulturně-historicky.

Okrsek (kraj) pak musil by mít po všech okresech pracovníky buď jednotlivce nebo spolky, kteří by svou práci po okrese čelili ku prospěchu celku. Okresní musea opět by vedle věcí národopisných mohla obsahovati sbírky přírodovědecké, místní památky kulturně-historické a p., mohla by také prozkoumávati poměry vzdělanostní, sociální a j. V kterém okrese by musea nebylo, musili by jednotlivci starati se o zájmy musea okrskového a pražského.

Přesné vymezení působnosti jednotlivců a spolků mělo by tu výhodu, že na jednom a též místě nepracovalo by současně a bez dorozumění několik osob, že by musea menší neobsahovala pestrý směr s mnoha okreseš. Tak stalo se u nás, že ač národopisný odbor ve Skutči byl v činnosti, že mnozí z cizích okresů u nás sbírali, své působíště pomíjejíce. Okrskové rozdělení mělo by tu výhodu, že by pracovníci jednoho kraje častěji mohli se scházeti a lépe dorozumívati než pracovníci celých Čech že by se mohli vzájemně¹⁾ podporovati, že by publikace společně mohli vydávati, čímž by se hmotně ušetřilo; každý spolek neb jednatel ve svém okrese by svojí známostí a svým vlivem získal snadněji peněžní příspěvky; knihy tak velikých okrsků měly by větší zajímavost a rozmanitost, než knížky jednotlivých okresů a měst, nalezly by také knihy ty více odběratelův, ač byly by to jen sbírky lidového podání, popisy staveb a p.

Potřebu a důležitost museí okresních a krajských netřeba tuším široce doličovati, museu pražskému vzešel by z nich při dobré vůli a vzájemné obětavosti prospěch značný; na venkově jest potřeba spolků, které by ustavičně stály na stráži zachraňování památek, které by šířily zájem a porozumění pro národopisné poklady naše. Venkované také spíše věnují věci museu blízkému, než vzdálenému v Praze, čímž mnohé památky se zachrání a budou-li charakteristické a vzácné, zajisté uvědoměli funkcionáři museí okresních je odevzdají Praze.

Rozdělení toto mělo by také výhodu při historickém badání. Ti, kteří v určitém území zabývají se národopisem, většinou také

¹⁾ Před vyjítím společně kritisovali, případně opravovali a doplňovali.

studují dřívější poměry své krajiny, a často se stává při prohlížení archivů, že najdou se listiny, mající pro jiné místo veliký význam, kdyby organisace svrchu vypsána byla provedena, věděl by každý, komu má poslati onu listinu nebo zprávu. A tím by se znamenitě prospělo.

Rozdělení na kraje a okresy při práci národopisné přineslo by nejen mnoho užitku pražskému museu, ale i prostudování našich zemí postupovalo by rychleji a účelněji, vědělo by se, kde kdo pracuje, jak práce jeho postoupila; noví pracovníci věděli by tak, kde a jak mají pracovati.

Starožitný, stříbrný obraz se slovanským nápisem.

Předloženo ve schůzi »Společnosti« 21. října 1895.

Jsou-li kde vzácný památky bohoslužebné z doby předhusitské, jest to jistě u nás, kde strannické záští nešetřilo ani posvátných knih slovanských, a kde nepřítel vždy spatřoval bohatou komoru pokladů. A přece zde onde přijde se časem na nějakou starožitnost, která zdobila buď kostelík křesťanský anebo vyznavače téže víry v prvých dobách křesťanských. Na původu nezáleží, ať domácí, ať východní, nám stačí vědomí, že památky té bylo užíváno od praotců našich.

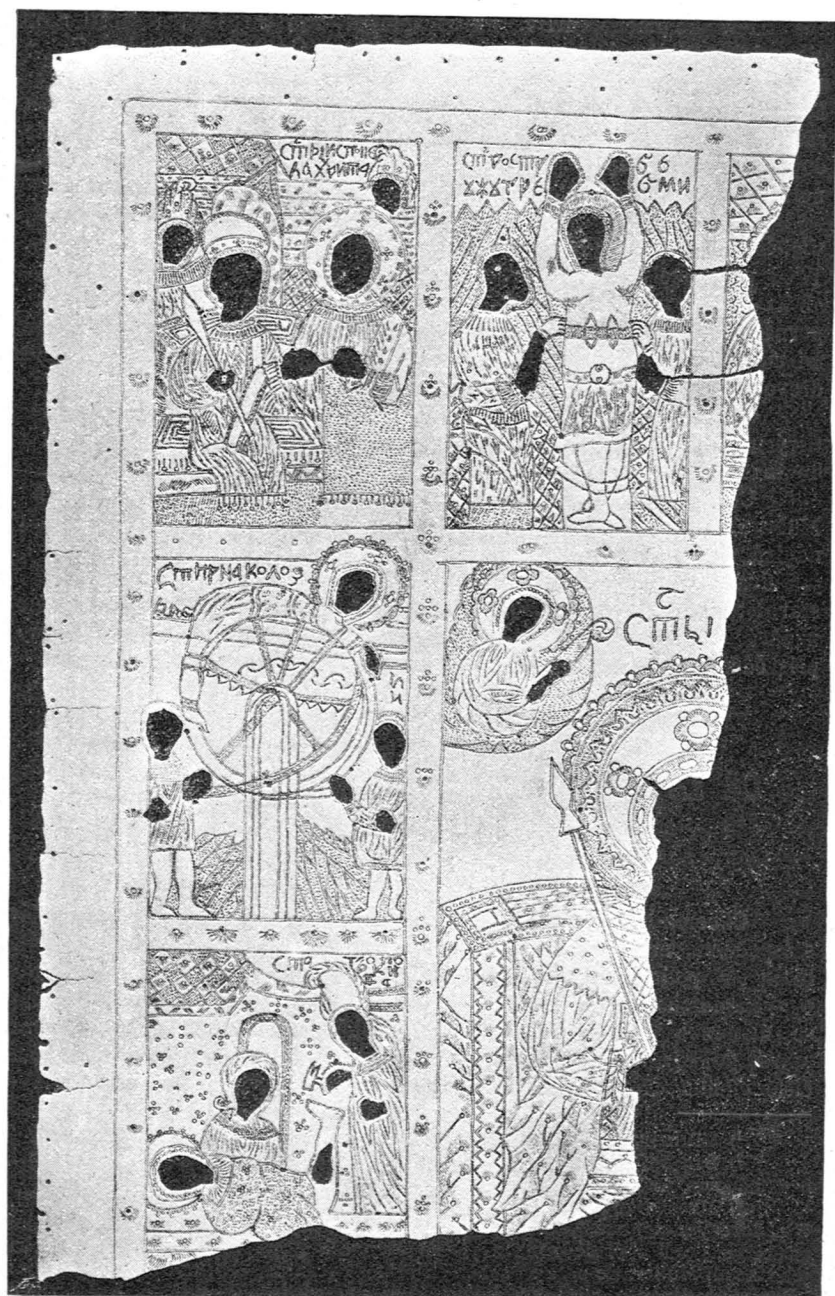
S toho stanoviska pohlížíme také na stříbrný obraz, jehož zmenšenou reprodukcí přikládáme. Nalezl jej v létě r. 1883 hoch v naplavenině dunajské v Linci¹⁾ zbalený a do černošeda zašlý.

Nyní jest majetkem vlasteneckého musejního spolku v Olomouci, které s ochotou jej i se štočkem dosud neupotřebeným zapůjčilo na schůzi »Společnosti« laskavým prostřednictvím pí. Vlasty Havelkové, spisovatelky a kustodky sbírek musej. spolku v Olomouci. Že u nás není porozumění pro takovéto památky z neznalosti dějin slovanských, dokazuje nejlépe ta okolnost, že v expozici výtvarného odboru na NVČ. nebylo pro něho místa.²⁾

Obraz jest dosti narovnan. Bohužel, zachovala se ho jen třetina o 4 krajních polích s částí středního obrazu. Původně čítal 13 polí, jak se dá vypočítati z obrázků, obklopujících symetricky prostřední. Náš zbytek od okraje hořejšího k dolejšímu má 456 mm. výšky, nahoře největší zachované šířky 227 mm. Váží 220 gramů. Původní rozměry dle zachovaného zbytku lze odhadnouti: šířka 470 mm., výška 650 mm. Tyto mluví nejlépe pro naši domněnku, že obraz byl oltářní a vyvracejí tvrzení Müllerovo, který píše: »Etwas positives über dass Alter lässt sich nicht feststellen, wohl aber darf vermutet werden, dass das Object etwa aus dem 17. Jahrhundert stammt und

¹⁾ Mittheilungen der k. k. Central-Commission. Wien 1887. Eine Silberplatte mit slavischer Inschrift. A. Müller. CCXVII. »im Schotter des Strombettes zwischen dem nördlichen oder linken Donauufer und der sogenannten Strasser-Insel«.

²⁾ Snad pro ta dvě jména: Linec a Dunaj? Či nehlaholil jazyk český za starodávna i za nynější hranicí jihočeskou?

Obraz sv. Jiří se slovanským nápisem.

aus Kiew kommen dürfte, wahrscheinlich von russischen Offizieren, die solche Bilder und speciell den Heiligen Georg mit in den Krieg nehmen, herübergebracht wurde und durch irgend einen Zufall in die Donau gerieth.“¹⁾ Obrázky, jmenovitě skládací oltářičky, které s sebou ruští vojínové nosili na taženích, jsou velmi malé, tak malé, že se dají schovati do kapsy²⁾ a nijak nepřekážejí rozměry svými, což ovšem nelze říci o našem stříbrném obraze.

Jednotlivá pole na obraze jsou oddělena proužky zříří 12 mm., v nichž jakož i na pokraji jsou dírký ve vzdálenosti od sebe 20—30 mm. Těmi procházely asi hřebíčky do spodní dřevěné desky, na které byl obraz přibyt. Stříbrný plech jest příliš měkký, než aby mohl sám bez porušení vydržeti. Nasvědčují tomu i prázdná, v plechu vyříznutá místa, kdekoli máme spatřovati obličej a ruce; do otvorů oněch na dřevo nanesena byla nepochybně malba.

Obrazy jsou do stříbrného plechu vryty. Častý ornament jednotlivých polí i proužkův oddělujících je, tvoří 1, 3, 4, 5 bodů, poslední do kříže skupeny, někdy s paprsky na dolejší části.

Celý obraz popsán byl, jak již připomenuto v poznám. 1., od Müllera, ale s neúplným porozuměním. (Srovnej: poznám. 3) Ze všech nápisů, jež každý musí prohlásiti za slovanské, přečetl a rozluštil jen dva. Ač jest obraz rázu a vzezření byzantinského, tedy velice starožitného, což podporují též zkratky v nápisech, což i Müller uznává, přece neváhá klásti jej do 17. věku!³⁾ V tom však musíme přisvědčiti Müllerovi, že předvádí nám výjevy z utrpení sv. Jiří.

(Dokončení.)

Od Letovic vedla stezka k Mýtu a nikoli k Chrudimi.

Napsal K. V. Adámek.

Chceme-li se zabývatí studiem starého místopisu českého s úspěchem, musíme přidržovati se jen fakt zjištěných ze starodávných listin a podrobným studiem krajiny. — Nejnovější dobou právě o východních Čechách v oboru tomto mnoho se pracuje a dospělo se namnoze k výsledkům novým i velice zajímavým, jimiž některé starší dohady a kombinace na pravou míru byly uvedeny. V předešlém čísle článku „Na stopách stezky chrudimsko letovické“ vyskytly se ně-

¹⁾ Mittheilungen der k. k. Central-Commission. Wien 1887. CCXVII.

²⁾ Sborník Českoslovanské jednoty v Praze. I. Kliment Čermák pojednal o památkách po ruských vojnech z poč. 19. st. na Čáslavsku.

³⁾ Mittheilungen der k. k. Central-Commission. Wien. 1887. CCXVII. S příloženým snímkem, provedeným kovovou barvou. Obraz ohledali přední znalci ve Vídni a přečetli jen nápis na obr. 1. a 2. pod ním. Co se týče stáří jeho soudí Müller, že nese na sobě „charakter byzantinského umění“ a pokračuje: „Den Darstellungen wird ein hohes Alter zugeschrieben, weil die Aufschriften durchwegs derartig gekürzt sind, wie sie seit langer Zeit nicht mehr in der russischen und griechisch-orientalischen Kirche in Uebung stehen und auch in den Nachschlagebüchern nicht vorkommen“.

kteřé omyly, k nimž asi autor dospěl, přehlédnuv¹⁾ některé novější topografické studie, jako jsou na př. v „Prvé výroční zprávě Společnosti přátel starožitností“ a v Časopise musea království Českého 1891. a j. Především není dokladů pro mínění, že stezka trstenická, po řece Trstenici (nyní Loučné) nazvaná, šla přes Pardubice. Jest známo, že vedla od Prahy k župním hradům Čáslavi, Chrudimi, Vratslavi a za pomezím hradem Litomyšlí zemskou branou u hradiště v polích hrátovských na Moravu. Tudy po ní často ubírala se knížata česká, tak na př. kníže Břetislav I., jenž na takovém pochodu v Chrudimi r. 1055. v župním hradě skonal. Správně míní p. Hovorka, že za starodávna vedla z Moravy do Čech též cesta přes Poličku. Šla sice k Lubněmu, ale dále jak mapa tak i článek p. H. směr její chybně stanoví; neboť nikdy nešla k Chrasti a k Chrudimi, nýbrž, jak stará listina z r. 1265. dří, „de Alta Muta versus Brunam per civitatem in Policzek et non alibi,“ a při této cestě poličské, o níž výslovně naříděno, že nesmí jinady jíti, než přímo od V. Mýta přes Poličku. vybíralo se clo v Mýtě a v Poličce. Roku 1468. „Uhřie k Poličce přijechu, odtud se až u Mýta Vysokého stavichu,“ r. 1638. jel král Ferdinand III. od Brna přes Bystré, Poličku a Mýto ku Praze a j. Dovolávati se na doklad o starobylé jakési stezce chrudimsko-letovické, že se císař Josef II. zastavil v Lubném a j., je mírně řečeno absolutně nevědecké a mohlo by sloužiti za doklad v smyslu autorově jen tehdy, kdyby byl dokázal, že tudy k Chrudimi stará cesta vedla, ale toho nedokázal a dokázati nemůže, poněvadž staré zprávy právě tomu odporují. Zastavil-li se císař Josef II. v Lubném, učinil tak patrně na své cestě z Mýta do Poličky nebo naopak. Veškeré pověsti, které p. Hovorka uvádí, lze zcela dobře uvéstí v souhlas s touto stezkou mýtsko-poličskou. Od Chrudimě šla okolím Chrasti stezka na jih do Hlinska, kde v 16. století byla královská celnice pomezí, a za Hradišti hlíneckými přecházela k Moravě. Lubný ležel patrně na stezce poličsko-mýtské. V starých pramenech (na př. r. 1167.) uvádí se újezd na Lubném, místo tedy jmenovalo se „Na Lubném“ (srovn. na př. Újezd na Zhoři, osada dosud Zhoř), neříkalo se tedy osadě Újezd Lubný, nýbrž osada „Na Lubném“ čili Lubný. Slovo „Újezd“ značilo určitý obvod a zaznívá dosud v pojmenování nedalekých osad Újezdů. Víta jice zájem, jež p. H. pro minulost Sebranic a okolní krajinu již dřívějšími pracemi svými osvědčil, pokládali jsme nicméně za potřebno, několik těchto dodatků připojiti, dle nichž si čtenář také poopraví mapku²⁾ na str. 51. tohoto ročníku³⁾

¹⁾ Věděl o nich, jak jsem seznal z odpovědi na mé upozornění. *Red.*

²⁾ Na mapce naznačená cesta od Lubného k Litomyšli není patrně cestou takovou, jakou ve staré české topografii slovo stezka (via et strata publica) znamená, nýbrž pouhou pěšinou nebo úvozem, jenž spojoval Litomyšl se sousedními osadami, jež arcí jsou data pozdějšího, než stezka trstenická.

³⁾ Jest zajisté potěšitelný úkaz, že ve sporných otázkách, jako jest tato, nepřestává se na pouhé četbě, nýbrž kdo cíť se povoláním, snaží se opravami a doplňky ji osvětliti. Z té příčiny rádi dopraváme místa mínění p. Adámkovu.

Z archivu kláštera plasského.

Podává *Jaroslav Schiebl*.

Ke zboží slavného kdysi kláštera plasského, jehož majetek přešel koupí od náboženského fondu na rodinu knížat z Metternich-Winnerburgu, náleží též poplužní dvůr Sechutice. Tam byl r. 1889. opravován špýchar, mající chatrnou vížku s bání, a když byla bání snáta, přišlo se v ní na několik listin, které pak byly uloženy v archivu panství a tam přišly poněkud v zapomnutí.

Loňského roku, jak známo, vyhořel nádherný konvent plasský a stěží jen podařilo se zachrániti archiv. Nyní, kdy po nejpodstatnějších opravách velikolepá ta budova byla opět obytnou učiněna, vrácen archiv na staré místo, a tu objevily se opět listiny z bány sechutického špýcharu. Vážený můj přítel, ředitel panství p. Holeček dal mi příležitost k opisu tří nejzajímavějších, a ježto mám je za dosti pozoruhodné a se stanoviska kulturně-historického za zajímavé, neváhám podati je v plném znění. Prvá z nich, původně latinsky psaná a veledůst. p. farářem, Vojt. Naglem v Plasech věrně a zdařile zčeštěná, podává přehled o rozvoji majetku kláštera plasského a některá data z jeho historie.

Listina druhá tvoří zajímavou ilustraci k selskému povstání z r. 1680., kterého se poddaní kláštera plasského účastnili a ve kterém postavili se na Petršpursku (nyní panství hrabat Černínů) proti císařskému vojsku, ale byvše poraženi, jen na přímluvu opata plasského ušli krutému trestu, jaký stíhal tehdáž vzbourěnce.

Listina třetí, pojednávající o jakémsi soukromém sporu, jest velezajímavým genrovým obrázkem z let, která právě předcházela dotčenému povstání a vyličuje událost, která mohla býti jedním článkem v řetěze příběhů, kteréž staly se příčinou selské rebelie.

I.

Statek tento Sechutice zvaný nejjasnější král český Vladislav II. slavné paměti, zakladatel kláštera Blahoslavené Panny Marie v Plasích, řádu cisterciáckého, když roku 1144. 5. srpna prvního opata Konráda s 9 řeholníky z kláštera langheimského povolav, jim zakládající listinu odevzdal, zároveň s popluzím od otce svého jim věnovaným, ježto se Plasy zové, daroval, kterýžto statek až do roku 1547. a 1552. v rukou kláštera plasského zůstal, tehdy totiž klášter onen pro nepříznivé časy tak schudl, že skoro ani daně platiti, ani se vydržovati nemoha, nutností puzen, vyžádav si dříve od Ferdinanda císaře, toho jména prvního, dovolení, ves po vsi zároveň s oním statkem sechutickým pánům Griespekům z Griesbachu až do 4. ledna v zástav dáti byl nucen.

Roku však 1623. když Griespekové, poslední držitelé těchto statků v onom strašném povstání r. 1618. zločinu uražení Veličenstva se vinnými i účastnými býti stali a tím milosti a výsady práv, které fisku císařskému přisouzeny byly, zcela ztratili.

Nad to i nejdůst. opat pan Jiří Vašmútius, opat tohoto plasského kláštera jménem celého konventu důkazy dosti zřejmými, že ona 4 pokolení již vymřela, dokázal a statků výše jmenovaných navrácení žádal: nejzbožnější

paměti císař Ferdinand II. vsi popluží a statky, které Griespekové od kláštera zastavené v držení měli, zároveň se 4 vesnicemi od Rokycanských totiž: Nad-ryby, Nínice, Německá Bříza a Oujezd dne 14. května klášteru plasskému vrátiti nejmilostivěji kázal.

Toho tedy roku přišel i tento statek do rukou kláštera a až do dnešního dne zůstává. U tohoto statku nejdůst. a nejctihodnější Pán p. Eugenius Tyttl II., nadřčeného kláštera Blah. Panny Marie v Plasích r. 1699. 24. srpna 49 blasy zvolený opat a prelát království českého a probošt u sv. Maří Magdaleny v České Lípě, klášterů velehradského a u sv. Koruny představený bezprostřední (vrchní) vikariatu českého, v Moravě a v obojí Lužici první asistent, svatého císa. a král. Veličenství rada velikou (prostornou) pro jeleny a daňky ohradil oboru a bažantnici od zbožné památky nejdůstojnějšího a nejvýbornějšího Pána pana Ondřeje Trojera, téhož kláštera opata, u svaté Maří Magdaleny v České Lípě probošta, klášterů velehradského a sv. Koruny představeného bezprostředního a nad Čechy, Moravou a obojí Lužici visitátora a vikáře generálního, předchůdce svého počatou zvěštil. Ovčín tu nový zcela (ze základu) vystavěl a dvůr samý, jež r. 1715. dobyt看em hovězím ze Švýcar opatřil, celý ze základu nově vystavěl, krásnou ovocnou zahradou okrášlil, zbořené stavení v nejkrásnější a neužitečnější obrátil sýpky, nad něž r. 1725. věžičku zároveň se skřínkou touto postaviti dal. Mimo to vysoce ctený pan opat Eugenius brzy po nastoupení vlády své velikým přičiněním a pílí velikou část u rybníku mláčekové hráze ze základu nově zbudoval a k vodovodu většímu z kvádrů stavenému značnou část přidal. Kostel větší konventní oltářem Blah. Marie Panny, na nějž rozená paní Stupartiana 1000 rýnských odkázala a jinými postranními 2 oltáři sv. Bartoloměje a sv. Judy Thadeáše a spolu s náhrobkem na způsob mramorový učiněným, na němž svat. mučedníka Antonína tělo zároveň s tělíčkem sv. Nýny, dítěte a mučednice důstojným otcem Eustachiem Auloem z Říma obstaraným, jež po učiněném ohledání od konsistoře pražské r. 1709. dne 13. října slavně k uctění vyložena a opět uložena byla, okrášlil.

Nad to i roucha kněžská, jichž tolik stejných, kolik oltářů v kostele jest, od jedné každé barvy zároveň s antipendiiemi pro větší svátky hedbávné, zlatem a stříbrem vyšíváné obstaral.

Stříbrné nádoby, totiž: ciborium, berlu, kalichy, konvičky, misky s ná-soskami, svícny a jiné ostatní nádoby svaté, které svrchu řečený nejdůstoj. pro čest boží a bohoslužbu velikým nákladem opatřil, se pro zvláštní památku zde vypočítávají.

V kostele sv. Václava postaviti kázal oltáře dva, sv. Jana Nepomuckého a sv. Josefa; kostel sv. Michala ve vsi Oboře obnovil, ba z celé (větší) části znova vystavěl, 3 obrazy pro oltáře sv. Michala, sv. Gabriela a sv. Rafaela ozdobil a nad to novou věž vystavěl.

V Mladotických kapli pod titulem nejsvět. jména Blah. Panny Marie, jinak dle ústního podání „Matky nejtišší“ zvanou v podobě hvězdy šestihrané znova vystavěl a r. 1710. 14. listopadu slavně posvětil. Ve všech klášterních, farních kostelích pořídil lampu hořící před nejsv. Svátostí oltářní a ke každému klášternímu dvoru od kostela vzdálenému obstaral zvon pro zvonění každodenní Ave Maria a proti bouřím.

Na cestě od kláštera k tomuto dvoru sechutickému umístil sloup se sochou sv. Bernarda a výše druhý se sochou sv. Jana Nep. z kamene kvádrového. Opatství od zbožné paměti nejdůst. pána Ondřeje Trojera (pleno titulu) vystavěné ve vnitřku co se týče oken, dveří, podlah, kamen a schodů mramorových dokončil a sám roku 1700. 4. března s úředníky řeholními ji obývati počal.

Měly by právem zde sice vypočteny a připomenuty býti věci přemnohé, dobře učiněné a zlepšené, jako kozojedského kostela opětne postavení s věží nejnovější, fary královické, kaple krašovské, dvorů Býkova, Kalce a Rohů vystavění; pouze přidávo budíž, že nejdůst. Pán Eugen opat ve stavbě nového, většího konventu nad kůly r. 1711. první základní kámen položiv, ač přetěžké časy překázely a to plné daní nádherné a podivuhodné dílo to podniknuté (započaté) ze všech sil prováděl, že již refektář a několik cel

vrchního praefekta dvorního, pozván ku stolu čili k hostině nejvyšších úředníků dvorských, a před odchodem Jejího Veličenstva k políbení ruky předpuštěn byl.

Dne 25. června, když výše zmíněná císařovna po užití Varů z lázní se vracějící znova v Jesenici snídala, nejdůstojnější s důstojným Otcem Lvem tam zase přítomen jsa, od dvorního kaplana vyzván, aby opět pokrmy požehnal, k čemuž císařovna jako nejjasnější Paní Libinská svolila, upřímně povětěla a dosti značný úklon hlavy učinila. Téhož dne odebral se nejdůst. do Rakovníka a 26. ráno do lesa Krivoklátského do Lán, kdež Jeho Excellence Pan hrabě Jan Josef z Valdsteina, nejvyšší maršálek království Českého Její Veličenstvu připravil hon čili spíše střelení jelenů, jichž císařovna sama 143 kusy zastřelila a na noc do Smečna k Jeho Excellenci panu hraběti Martinicovi se navrátila. V onom lese byl nejdůstoj. Pán jak od Jeho Excellence pana hraběte z Valdsteina tak i od výše zmíněného praefekta dvorského hraběte z Paaru ku stolu pozván, pokrmy však Její Veličenstvu nepožehnal, poučevaž Jeho Excellence pan hrabě z Valdsteina, nevěda, že nejdůstojnější tam půjde, jednoho z kanovníků Litoměřických, Honigara, pozval.

Navrátiv se nejdůst. Pán opat do Plas, obdržel pozvání od Nejdůst. kapitoly metropolitní ku slavnosti vyzdvižení ostatků sv. Jana Nepomuckého dne 4. července slavené, tohoto obsahu:

Nejdůstojnější a vysoce ctěný Pane nám nejtibodnější. Poněvadž (ne bez velké jak milé vlasti naší tak i sousedních provincií radosti a útěchy) nejsvětější Pán pan Inocentius z Boží prozřetelnosti totiž jména Papež XIII. obdržev dříve sdělení o obojím vyšetřování, jak v příčině účty veřejné, tak i milostí a divů od sv. Jana Nepomuckého konaných (k objevení jichž i nejdůstojnější Pán pan prosebnými listy svými zakročiv, popud dal) nejvěrejším přáním všech nejmilostivější a největší touž účtu veřejnou schvaluje, nýbrž i o témž svatém Patronu officium a mši sv. z „Comune unius martyris“ sub ritu duplici (M. M. maj.) pro toto slavné království však sub ritu semiduplici pro Germanii a dědičné země rakouské, ba i co více a v podobných případech neslýcháno jest, vyzdvižení samo a umístění sv. Těla, nejjasnějšímu Pánu panu vrchnímu pastýři našemu, dle vůle jeho dovoliti ráčil. A poněvadž Její Veličenstvo císařovna naše nic více než aby úkonu tomu slavnému, ze zvláštní k onomu sv. Janu důvěry i účty osobně přítomna byla si nepřaje, aby přáním jejím nejzbožnějším zadost se stalo, dotčená slavnost na 4. července ustanovena jest. Pročež Vaši Veleďstojnost k této zvátí a pokud možno v pontifikálních barvy červené se objeviti a svou přítomností tento od věků nevidaný úkon okrášleti ať si neobtěžujete, nejlaskavěji žádati si opětuje, Božské ochraně nás navzájem doporučujeme a zůstáváme na Vaši veleďstojnost nejjodanější:

Probošt, děkan, celá svorná kapitola metropolitní kostela u sv. Víta na hradě Pražském:

V Praze, v kapitole metropolitní dne 26. června 1721.

Daniel Josef z Mayerů,
biskup a probošt.

Jan Václav Kotovec,
Sv. M. kost. pražs. děkan.

Při té příležitosti může býti připomenuto, že z prozřetelnosti Božské tak určeno bylo, aby iako sv. Jan Nepomucký pro nejzbožnější královnu Johannu, manželku Václava zrzavého, že tehdaž mlčenlivost její zpovědi porušiti nechtěl, trpěl a mučednickou smrt podstoupil; tak nyní slavnost jeho slavného vyzdvižení a umístění za přítomnosti nejjasnější císařovny Alžběty manželky Karla, veřejným procesím se slavila dne 4. července. Kterémuž procesi byl nejdůst. Pán Eugen přítomen a pomáhal nésti svaté tělo.

Roku 1725. 30. června nejjasnější císař Karel VI. s nejjasnější císařovnou šťastně (byť v dešti) dostihl Prahy. Dne 5. září jest korunován a císařovna 8. září téhož roku. Poznámka. Když Jeho Veličenstvo Karel VI. před korunovací sněmu byl přítomen, připuštění jsou ze všeho stavu pádů i ti, kteří jinak míst v sněmu neměli. Aby se tedy ti poslední nedomnívali, že tím skutkem místo na vždy obdrželi, Jeho Veličenstvo ustanovil a zřejmě se vyjádřil, že týž skutek za obyčejných poměrů nikterak předpokládati neb vyžadovati

se nesmí, nýbrž že ti, kdož napřed neměli místo za patřičné jak dříve usnešeno bylo, žádati a vzítí povinni jsou.

Roku 1725. nejnovější zázrak stal se s jazykem sv. Jana Nepomuckého. Když téhož svatého ostatky svaté, až dosud pod početi nejjasnějšího knížete arcibiskupa Pražského uschované, znova otevřeny byly a vyňaty kosti svaté, jako dříve neporušené nalezeny jsou, sv. jazyk však celý stažený, vysušený, ani podobu jazyku neměl, nad čímž sám nejdůst. nejjas. s nejdůstojnějšími pány kanovníky a všichni nejvznešenější království Českého, kteří tehdy přítomni byli, zarmoucení a zaražení byli. A ejhle! mezi tím, co nejvíce tesknili, náhle počal jazyk sv. nabíhati i červenou barvu dostávati, z jedné strany k druhé se pohybovati, tak že by nikdo nepochyboval, že první den z člověka živého vyňat byl. Ejhle! Pečeť zpovědní!

Mezi pamětihodná udání kláštera plasského to musí býti připuštěno, co nejzbožnější paměti nejdůst. pán Ondřej Trojer vykonal. R. 1693. píše nejdůst. pán kanclér Lipnic nejdůstojnějšmu: Nuntius apoštolský poslal psaní nejvznešenějšímu arcibiskupu Pražskému, kterým zmíněnému panu Ondřeji se ukládá povinnost ve jménu autority apoštolské visitovati klášter Waldsassenský, a zároveň patenty téhož za apoštolského visitátora ustanovující a jmenující.

Kterážto visitace 8. června o toho roku 1693 počala a 16. t. m. šťastně skončila. Pročež nejdůstoj. pan nuntius apoštolský přijav vyšetření o vykonané apoštolské visitaci nejdůst. panu Ondřeji Visitátorovi díky vzdává a jeho práci schvaluje. Roku 1694. byl od stavu církevních vyslán k císaři nejdůstoj. pánem Danielem z Mayerů, tehdáž kanovníkem, nyní však nejosvěcenějším biskupem a proboštem kapituly metropolitní na bradě Pražském.

R. 1695. obstaral panu opatu vyššíbrodskému a svatokorunskému místo na sněmě v Praze Pomlčím o těžkosti olomúcké.

Pro památku zde se udává: co za statky, klášter plasský neboli následující místa, totiž: Plasy v rakovnickém, Kacerov však v plzeňském kraji do dnešního dne pokojně v držení má.

S kostely v území plasském 7, kaplemi 2 v krašovickém kost. 1. kačerovské kostely 3 a 1 kaple. Taktéž v Tejnici u Blah. Panny Marie od Anděla pozdravené kostel 1 s proboštvím, v kterém dnes žijí s proboštem 3 řeholníci. Jak však Tejnice ku lášteru plasskému přešla, poučuje list lit. A.

Následující dvory v držení má klášter na panství plasském, krašovickém a kacarovském:

V držení má	Kostely	Kaple	Dvory	Vinice	Mlýny	Rybníky	Město	Vesnice	Roľníky	Chalupníky	Nájemníky	Myslivce	Duší
Plas.	8	2	6	6	10	29	1	24	180	79	386	5	3464
Krašov	1	—	1	1	2	3	—	4	31	14	40	—	577
Kacerov	3	1	4	4	7	10	—	21	168	84	348	4	2793
Celkem	12	3	11	11	19	42	1	49	379	177	774	9	6834

Povstání rolníkův a činnost Miserónská neboli způsob krádeže, připomínají přílohy lit. B a C.

Taktéž ukazuje lit. D. smlouvu nejdůst. p. Eugenia s Kralovickými stran polí (luk) v Tejnici.

Drobné zprávy.

Gotický kostel sv. Václava při bývalé trestnici na Novém městě pražském, zajímavý starobylostí a vnitřkem, provedeným umělecky, má býti zachován budoucím pokolením. Obec Pražská žádala proto o zemskou a státní subvenci, načež jí došlo vyzvání od zemského výboru, aby předložila plány s rozpočtem na zachování této památky českého umění stavitelského. Plány i rozpočet vypracuje známý odborník architekt Mockr.

Hs.

Kostel sv. Jindřicha na Novém městě pražském vrací se částečně původní své podobě. Již od léta pracuje se na vsazení vkusných oken gotických s bohatými kružbami.

Hs.

Česká národní píseň a hudba zůstává přes všechny triumfy v cizině — často Popelkou doma. O výstavě slyšeli jsme nejednou stesky, že ta neb ona píseň je »otřepaná«. Slyší-li pak kdo něco podobného od Němců o jejich písních? Proto asi — bylo to tuším 17. srpna, hráli hudebníci při lidovém průvodu po výstavišti — známý »Castaldo-marš«, při jehož zvucích vyšlapují si pražští pobudové a blátošlapové.

Ten.

Zneužívání nár. kroje. Letos v dobš národopisné výstavy rozšířila se »nemoc krojová« úžasné. Viděli jsme plátěných, koženek a jiných »povedených« částek krojových mnoho. To není popularisování, to jest zneužívání kroje národního. Štěstí ještě, že jsme viděli též opravdový kroj. Totéž platí o některých »historických« průvodech: maškarády hotové. Chvilkovým, nevkusným a slátaným krojem (?) neudržíme mizící kroj lidový, ale ovšem dobře použití jednotlivostí z něho (asi tak, jak učil »Český kroj« vyd. Mil. Procházkovou), nechť to již ornament lidový na šatě dámy, nebo mužské náprsenice: obé se ostatně dobře ujímá a působí pěkně.

Kunc.

Názvy lidových tanců. Mezi listinami z předešlého století a z počátku našeho, nalezl jsem osmerku papíru, opatřenou rámečkem a tisknutým soupisem tanců, obvyklých na Litomyšlsku. Nevím, za jakým účelem tento seznam se tisknul. Zní takto: Verzeichniss der auf der Herrschaft Leutomischel üblichen Volkstänze: Třinožka neb Drimagka. Wopice. Kráva Slepicka. Mráz. Nadiwagna. Woštěpačka, Zeman. Trakač. Baborak. Polka. Drátař. Sekegna. Furiant. Kocour. Salat. Plácawá. Kozel. Trám. Kdyby moje byla. Gsem rad, že gsem dostal mladou ženu. Šupák. Hulán.

B. V. K

Století počítati neumí ještě pisatel textu »Bitva u Lipan« k vyobrazení: »Po bitvě u Lipan« v Kalendáři Besedy Lidu na r. 1895. str. 40., kde píše: »Oč se vlastně jednalo v bitvě této? Ve století čtrnáctém hlásila se valná část národa českého ke kališnictví čili ku přijímání pod obojí způsobem Páně.« Tedy bitva u Lipan — svědená dne 30. května r. 1434. — náleží do 14. století?!

K. V.

Zprávy o spisech a časopisech.

K několika »připomenutím« zaslaným poslední dobou, odpovídáme, že oznamujeme jen spisy »dodané« přímo redakci.

Dr. Č. Zíbrt. **Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku.** Jeho význam pro všeobecnou kulturní historii i pro studium kulturních přžitků v novějším lidovém podání se zvláštním zřetelem k české lidovědě. V praze 1894. Rozprav čes. akademie pro vědy, slovesnost a umění roč. I. čís. 2. stran 176. Nejspíše za Karla Velikého sestaven byl »Indicu lun superstitionum et paganiarum« obsahující stručný a nyní těžce srozumitelný seznam

pověř a zvyklostí pohanských, jež měli kněží zakazovati a trestati. Zíbrt, předeslav nutný úvod, v němž líčí boj křesťanství s pohanstvím, zásluhy církve o kulturu evropskou na začátku středověku a vítězství křesťanství, přechází k pramenům ku poznání zápasu pohanských tradic s křesťanstvím, uvádí poenitentialia, synodální, a koncilní řády a konečně kladě všech 30 vět napsů z Indiculu. Zíbrt připojuje své stanovisko a svou metodu; přistupuje k výkladu »na základě odchýlném od posavadních prací o témže předmětu, na základě širším... Těž obyčej lidový, táž pověra, které podle Indiculu vidíme na úsvitu vzdělanosti národův evropských, a které dlouho potom vinou se rozmanitými projevy v pásmu středověkých dějin kulturních a zasahují až do doby nejnovější, kolují podnes v podání národů primitivních, kdež mohou podnes bujet a rozvíjet se volně, bez umenšení a změn, které přivodila u národů vzdělaných postupující kultura. Vysvitá odtud, jak za stejného popudu v dobách rozličných, na místech od sebe odlehlých, vznikaly a vznikají v lidské mysli patrně týmž postupem představy, výklady, zjevy příbuzné, ba totožné.« (Str. 8.) Tak zjištěná shoda nejedné pověry české s oněmi v Indiculu zakazovanými. Hojně snesená literatura slovanská dodává spisu zvláštní ceny, což výslovně podotýkáme, poněvadž to někteří vytýkali. Arci to, co zakazováno v Indiculu, bylo u lidu německého, ale obratný badatel shledáváje parallelly se starými zprávami našimi i přežitky dosud žijícími, dokazuje tím existenci jich i u nás. Zakazují se: pohřební zvyklosti, pohanské božnice, bujné a nedůstojné slavnosti v chrámech křesťanských po způsobu pohanském, lesy a posvátní hájové, obřady na skalách a výšinách, též na počest Mercuria-Wodana, kult křesťanských svatých způsobem pohanským, amulety a talismany, kult vody, lekovadla a zaříkadla, věštby z náhlého objevení se, křiku i letu zvířat, věštby a hádání, losy, nícení živého ohně, věštby z mozku zvířat obětovaných (?), ctění ohně, představy o místech osídlených nižšími božstvy, připíjení na počest Panny Marie, pohanské svěcení středy a čtvrtku, pověry při zatmění měsíce, troubení proti mračnům, zapovídá se dále vyorávati brázdu kol osad na ochranu před kouzly, přestrojování, pocta mrtvých, nesvatých, pečivo v podobě postav, zvířat, věcí a symbolů, strojení bohů z ústřížků soukenných, nošení model po polích, obětování napodobených údů churavých, konečně se zakazuje víra v čarodějnice, že by mohly pojídati měsíc.

V. R.

Národopisná výstava českoslovanská v Praze r. 1895. Pod tímto názem počalo vycházeti dílo bohatě ilustrované, se zvláštními přílohami, dvě barevnými, tiskem a nákladem J. Otty. Redakce svěřena jest: F. A. Šubertovi, Dru. L. Niederlovi, Frt. Schlafferovi. Dru. Em. Kovářovi a K. L. Klusáčkovi. Čeští spisovatelé a umělci, kteří pracovali na výstavě jako jednotlivci samostatně nebo v odborech NVČ., slíbili své úcastenství; celé dílo bude nádherně vypraveno a vyjde ve 20—22 sešitech velkého formátu o 20—24 str. Cena sešitu 80 kr. jest mírná. Obsah díla: Úvod. I. Pěstování národopisu českoslovanského do r. 1891. a vznik NVČ. Přehled přípravných prací k NVČ. a události od r. 1891. do 14. května 1895. Otevření NVČ. a povšechný pohled na ni. — II. Všeobecná část: Zeměpis. Statistika a demografie. Anthropologie. Dialektologie. — III. Vesnický lid českoslovanský (jak jest zobrazen na výstavě). Povšechný úvod o české vsi. Výstavní dědina (skutečné stavby výstavní, modely, zobrazení staveb a sídel). Vnitřní zařízení bytů. Kroje, zaměstnání. Zvyky a obyčaje. Národní píseň, hudba a tanec. Prostonárodní lidová literatura. — IV. Krajinské výstavy (venkov a město) z Čech, Moravy, Slezska, uherského Slovenska, Dolních Rakous, Ameriky. — V. Stará Praha. — VI. Museum král. hl. města Prahy. — VII. Památky cenné práce výtvarné (výšivky, nábytek, náčiní, práce ze dřeva, kovu, hlíny, skla atd.). — VIII. Církevní oddělení, a) katolické, b) evangelické. — IX. Výstavy odborové. 1. Pravěk zemí českých. 2. Literatura. 3. Hudba, 4. Divadlo. 5. Oddělení české ženy. 6. Školství obecné. 7. Studentstvo a vysoké školy. 8. Oddělení technické. 9. Cukrovarství. 10. Oddělení právnické. 11. Oddělení obchodní. 12. Oddělení válečnické. 13. Spolky («Sokol», turisté, hasiči a ostatní spolky vůbec). X. Architektura aplikovaná, osvětlení a fontaina. — XI. Moderní průmysl. — XII. Průběh výstavy (historie výstavy od 15. května do uzavření, slavnosti národopisné a j.) Doslov. — XIII. Materiály (provolaání, listiny, osobní seznamy, zprávy účetní, různé doklady, tiskopisy výstavní a p.) Dílo bude uzavřeno rejstříkem a obsahem.

Nr.

Knihy lékařské z mnohých kněh vybrané a na větším díle věci zkušené tuto pořádně jsou sepsané L. P. 1597 a nyní v nově přeepsané L. P. 1629. Obsahem opatřil a k tisku upravitel V. P.—s. V Chrudimi. Nákladem spisovatelovým, tiskem St. Pospíšila. 1895. Cena 20 kr., stran 36. Spisek tento čítá 228 prostředků léčitelských proti nemocem lidí a zvířat i rady proti škodným zvířatům, hmyzu i proti čarám Číslo 144—146 a 211—225 dokazují, že rukopis nepovstal celý najednou. Příspěvek tento rádi zařadujeme do literatury prostonárodního léčitelství a varujeme před možným napodobením, vydávati lidové rukopisy v prepisech diplomaticky věrných jako při nějaké legendě ze 14. stol. Stává se tak všechna zbytečná péče směšnou, čteme-li substantiva uprostřed věty i slov s velikou písmenou, spony a předložky v jedno s následujícím, ss = s, řz = r, y po t a pod. opisováno jak stádo běží bez interpunkce. Poznámka připojená ke konci, že «original byl majetkem rodiny p. Ludv. Kupky, hostinského ve Vys. Mýtě», měla přijíti do pohřešované a přec nutně předmluvy, která měla pojmuti poznámky o jazykové stránce rukopisu a tak zbaviti spisek odstrašující transkripce. Spisovatel končí abecedním seznamem léků užívaných a v tomto lékařství uvedených. Doporučujeme častější vydávání selských rukopisů a pod., aby tím spíše a dříve nalezeno bylo jádro léčitelství lidového. *Mir.*

Oehm Vincenc, bývalý kaplan kouřimský. Paměti královského města Kouřimě. I. díl. Praha 1894. Nákladem vlastním. Str. 86, s 9 ilustracemi. Spisovatel obral si za úkol podati dějiny Kouřimě od založení župního hradu až do začátku válek husitských (r. 1419.). Době předhistorické po krátkém úvodu věnována pozornost v popisu místa «starého hradu župního» a v kapitole o nejstarších pověstech, též z Hájkovy kroniky, o nichž spisovatel praví, že «nejso sice bez historického podkladu, avšak nepravdivost jest každému patrna!» Sluší vytknouti, že pověsti lidem dosud vypravované nejsou všechny uvedeny. Doba historická obírá se pak dobou od let 925. K tomu, co spisovatel napsal o starém hradě Zličsku, přidáváme: Památky arch. III. 97 a X. 363. Kdy po zboření toho byla založena Kouřim, nelze určitě říci, ale stála již v 2. polovici 13. stol. Všude čteme ještě: Přemysl Otakar II.! Vnitřní poměry města ve století 14. vyličený ve zvláštní stati, kde jest věnováno místo též popisu města i hradeb, dosud téměř úplná zchovalých. Škoda, že nebyla reprodukována pečeť městská z r. 1355. připomenutá na str. 43. Zajímavá a pro srovnání se staropražskými jsou důležitá jména konšelů od r. 1346 i obyvatelstva str. 48. Další stránky vyplňují stati: v děkanském chrámu Páně sv. Štěpána asi z prvé polovice 13. století (přechodního slohu z románského do gotického, archidiakonát kouřimský, duchovní správa v Kouřimi od založení města až do r. 1419., špitál P. Marie, o němž se děje zmínka v listině ze dne 2. listopadu r. 1299., škola, o níž první zmínka jest z r. 1377.; kostel a klášter sv. Martina, útulek to mnichů Cisterciáků asi z prvé polovice 14. stol. zbořen a vypálen r. 1421. a na místě, kde upáleno 5 mnichů v sudech, vystavěna před branou volešská pětihranná kaple P. Marie. Nejbližšímu okolí Kouřimě dostalo se ozdoby nemalé vystavěním Cisterciáckého kláštera v Skalici za Karla IV. Zakládací listina vydána biskupem Dětrichem v Praze 13. října 1357. Stavba kláštera protáhla se do r. 1400 *Václav St.*

P. Kocián Václav. Rodička Boží Svatoštěpánská v Praze. 1895. Nákladem vlast. Str. 8. Přiložená a zdražilá reprodukce téhož obrazu, provedená v barvách, vhodně doplňuje pečlivě sebraná data o něm z pamětních knih fary svatoštěpánské. Jméno má od chrámu, v němž se odedávna chová. Vlastní obraz, představující Bohorodičku s Ježíškem na rukou, malován jest na plátně, přilepeném na prkně a vězí v rámci vyzdobeném malbami ze života Marie Panny. Dle tradice byl darován kostelu svatoštěpánskému prvním arcibiskupem pražským Arnoštem z Pardubic. Znalci též kladou jej do 14. věku. Co se týče dalších osudů této perly malířství českého, odkazujeme čtenáře přímo na spisek samý v ceně 10 kr. Kez i jiní důstojní duchovní, blízcí podobným památkám, postarají se, by takové, jako: madonna Vyšehradská, Zbraslavská a j., staly se známými i širšímu obecenstvu. *M. Jindra.*

Otázky a odpovědi.

Na mé vyzvání darovali kraslice do mé sbírky: pí. Vlasta Pittnerová, spisovatelka v Praze, postup malování kraslic, znázorněný na 10 kusech, jak je malovala Márija Lužná z Nové Vsi od Uher. Hradiště ve výměnku horáckého gruntu na NVČ. — Joža Orszák Vrančovský z Nového Hrozenkova na Valašsku 49 kraslic a nejmenovaná dáma velikonoční koledu z Jičínska. Za všechny dary děkuje vřele redaktor.

Kde a s jakým významem zná lid slovo »fabian«. (Zprávy budtež zaslány Josefu Wildtovi v Litni, česká západní dráha.)

Komu jsou známy pověsti o potopených zvonech jako jest »Jan za chrtu dán«? *Redakce.*

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Třetí schůze kočovní. Loni, 4. listopadu, byla konána kočovní schůze v Hostivaři. Pro pokročilý čas nebyl celý její program probrán i slíbeno, že se do Hostivaře ještě vrátíme. Stalo se tak 18. srpna, kdy byla konána v Hostivaři třetí kočovní schůze. Na pořadu byla prohlídka starobylého kostela románského Stětí sv. Jana Křtitele. Za výklad historický jsme povděční členu, vdp. P. Jos. Vajsovi. Schůze pak konána v hostinci »U české koruny«. Vdp. P. Jos. Vajs převzal předsednictví, uvítal shromážděné a omluviv nepřítomnost některých členů, udělil slovo p. J. Soukupovi. V delší rozpravě: »Kterak by měla přispěti každá česká obec k sepsání vlastivědy české« poukázal řečník k tomu, jak potřebí sbírat památky a kterak si nutno při tom počínati. »O naší Společnosti a jejích úkolech« nemnohými slovy promluvil jednatel. Schůze se vydařila morálně i hmotně. Ač neobyčejně krásný den zajisté mocně vábil na výstavu, přece bylo účastenství velice značné, jak od občanstva místního, tak i od okolního, i od našich členů. Byli jsme potěšeni účastenstvím člena p. Jos. Klosa ze Šopky u Mělníka, jenž se nerozpakoval jediné za příčinou návštěvy schůze vážit dosti dlouhou cestu. Horlivý člen, p. přednosta Ant. Jakeš, který nám získal celou řadu nových členů a stále pamatuje na rozmnoženou našich sbírek, má opět hlavní zásluhu o zdar schůze. Jest si přáti v zámu naší věci, aby bylo hojně následováno jeho příkladu. *Černý.*

Zpráva pokladní. Od 8. května t. r. přistoupili za členy následující P. T. pánové a korporace: A m e n a Theodor, stavitel; A n t l Theodor, úředník kn. Schwarzenberského archivu v Třeboni; B a l c a r J. V., c. k. poštovník v Kuklenách; P. B á r t a Jos, farář v Praskovicích; P. B a t a l A n t., farář v Mulkovicích; s l e B e r n á š k o v á Anna v Kovarech; Česká b e s e d a v Českém Dubě; Měšťanská b e s e d a na Žižkově, za r. 1893. zl. — 80, za r. 1894. zl. 2.—, na r. 1895. zl. 1.—; Občanská b e s e d a v České Třebové; Remeslnicko-živnostenská b e s e d a v Kostelci nad Černými lesy; B l a ž e j V á c l., úředník Zemské banky král. českého; Čtenářský spolek »B o ř i c k ý« v Milně; B r o ž Jan, tratmistr v Uhřetěvsi; B r o ž V o j t., majetník realit; J U D r. B ř e z i n a Jos, advokát v Blovicích; P. F r a B y č e k T o m, děkař v Strakonících; Č á s t k a Alois, učitel měst. školy v Českém Brodě; P. Č e r m á k F r a n t., farář u sv. Víta; P. Č e r v e n k a Jos, kaplan v Poříčí nad Sázavou; Č i h á k V., učitel na Král. Vinohradech; D a n n e r F e l. O l d ř., c. k. poštovník v Nepomuku; D l o u h ý

Václ., říd. učitel v Zákolanech; Doležal Leop., ředitel velkostatků a okresní starosta v Poděbradech; Doskočil Frant., učitel v Sázavě; Duda Václav, obchodník v Zákolanech; Dürich Jos., okr. starosta v Klášteře nad Jizerou; Dvořák Frant. účetní; Felfel Zdeněk, obchodník v Kuklenách; Fleischinger Bedřich, architekt; Friedl František, traťmistr; Fryček Ant., staniční dozorce v Hostivě; Geisselreiter Tom., magister pharm. za rok 1894. zl. 2.—, na rok 1895. zl. 1.10; Hanauer Karel, traťmistr v Nuslích; Havlíček František, inženýr na Královských Vinohradech; Herfurt Jan, chemik cukrovaru v Trmici; P. Herold František, arciděkan v Plzni; Hoffmann Arnošt, přednosta stanice v Blovicích; Hradec Jos., staniční dozorce v Hostivě; Hruška Karel, učitel ve Voticích; Hübner Karel, pokladník záložny v Žamberku; MUDr. Chudoba Karel, obecní starší, a lékař, za r. 1894. zl. 1.—, na r. 1895. zl. 1.—; MUC. Jakerle Bedř. v Hostivě; Jedlička Jan, ředitel měst. školy v Českém Brodě; Jindra Petr, učitel v Hostouni; Jirásek Jos., rolník v Kříženeči; Kinzl Frant., stavbyvedoucí ve Voticích; Kircheisel Jaromír, c. k. setník akt. zemské obrany v Plzni; P. Klečka Václ., kaplan ve Zdislavicích; Klub optiků a mechaniků v Praze; Veřejná knihovna král. města Domažlic; Kodeš Frant., chemik cukrov. ve Mšenu, za r. 1894. zl. 2.—, na r. 1895. zl. 1.—; Kohout Václ. J., důchodní ve Vodňanech; König Boh. Frant., spisovatel v Mnich. Hradišti; Kopáč Jos., učitel měst. školy v Humpolci; Kopecký Arn., správce pivovaru v Prači; P. Krojher Fr. Jan, kaplan v Blatné; vzdělávací a zábavní spolek »Kroužek Klicperův« na Král. Vinohradech; Kříž Viktor, c. k. notář v Blovicích; Kubart Václ., c. k. berní inspektor v Žamberku; Kučera Ed., učitel v Dolních Měcholupech; Lexa Josef, inženýr na Král. Vinohradech; P. Macoun Jindř., kaplan v Lounech; P. Macháček Vinc., farář a osobní děkan ve Zdislavicích; Malina Vilém, obchodník v Jaroměři; Malý Vinc., účetní na Král. Vinohradech; P. Marek Václ., děkan v Lochovicích; Mareš Jos., učitel na Žižkově; Matoušek Jan, okr. tajem. v Benešově; P. Mencl Vinc., kaplan v Žamberku; Mertlík Václ., okr. zvěrolékař v Blovicích; Mísek Ant., arcivév. lesní v St. Přerově; bratrský kruh »Mladá Čechie« v Rokycanech; pí. Moravcová Ant. v Záběhlích; Moravec Jan, říd. učitel v Semicích, za r. 1894. zl. 2.—; Městské museum v Jindř. Hradci; Němec Frant., účetní cukrov. v Král. Městci; Nesměrák Jos., správce vápenice v Řeporyjích; Obický Václ., úředník v Michli; okresní odbor národopisný v Horažďovicích; vzdělávací beseda »Palacký« na Žižkově; Pelc J., okresní zvěrolékař v Žamberku; MUDr. Pelikán Bedř. v Českém Brodě; P. Petráš Jos. K., c. k. dvorní kaplan, kanovník a děkan v Kostelci nad Labem; JUDr. Pinsker Ceněk, advokát ve Voticích, za r. 1894. zl. 2.—, na r. 1895. zl. 1.—; P. Plachý Ferd., děkan v Žebráce; MUDr. Polický Ludvík, obvodní lékař v Trmici; JUDr. Porkert Bedřich, c. k. místopředselský koncipista v Žamberku; Prchal Jos., techn. adjunkt cukrovaru v Lužci; Prokeš Vilém, rolník v Hostivě; Ptáček Josef v Brandýse nad Labem; rytíř Rašín z Rýzmburka František, velkoobchodník; MUDr. Rejthárek Stan., obvodní lékař v Králové Městci; P. Režný Antonín C., kaplan v Celakovicích; Richter Vojtěch, sládek v Petrovicích; P. Rohlík Antonín, kooperátor ve Vojn. Městci; Rybák Jan, obchodník v Záběhlích; Th. Dr. P. Karel Lev Řehák, farář u sv. Ducha, za r. 1894. zl. 2.—, na r. 1895. zl. 1.—, za publikace zl. 1.15; Ředitelství měst. školy dívčí v Něm. Brodě; Řídký Václ., přednosta stanice v Jihlavce; Říha Frant., majetník uměl. dílny zámečnické; Sazyma Jan, lékárník v Lišově; Sbor dobrov. hasičů v Nov. Městě nad Metují; Sbor učitelský měšťanské školy ve Strakoncích; Sedlák Prokop, velkoobchodník; Schopf Kamil, starosta a c. k. pošt mistr v Žamberku; Schulz Václ., kustos c. k. universitní knihovny; P. Skokan Ant., děkan v Zámukách; Skrbek Alois, c. k. geometr ve Vídni, za r. 1894. zl. 4.—; Skrbek Bedř., účetní knihtisk. v Pardubicích; Slaboch Jarosl., statkář v Hostouni; tělocv. jednot. »Sokol« v Blatné, v Blovicích, v Brandýse nad Labem, v Břevnově, v Bučovicích, v Budyni nad Ohří, v České Skalici, v Českém Dubě, v Dobrovicích, v Dobřívě, v Dolním Bousově, v Jablonci nad Nisou, v Kuklenách, v Libni, v Milevsku, v Mirovicích, v Mor. Budějovicích, v Novém Strašecí, v Pelhřimově, v Poděbradech,

v Polici nad Metují, v Polné, v Praze, v Přerově, v Příbrami, v Rokycanech, v Sadské, na Smíchově za r. 1894. zl. 2.—, na r. 1895. zl. 1.—, v Soběslavi, v Štěpánově v Teplicích, v Třebíči, v Unhošti, ve Vamberku, ve Veselí nad Lužnicí, ve Volyni, ve Vrdech, na Zbraslavi a ve Zdicích; tělocv. jednota »Sokol Tyrš« v Brně; tělocv. jednota »Sokol Hazmburský« v Libochovicích; tělocv. jednota »Sokol Tyrš« v Nové Pace; P. Soldat Jan, zámecký kaplan na Hradišti; Soukup Jos., rolník v Měcholupech; Společenstvo stavebních živností v Horažovicích; Spolek posluchačů inženýrství na české technice v Praze, za r. 1894. zl. 2.—; Ctenářský spolek v Keldi; Stárek Jos., učitel měst. školy v Blovicích; Suk Václ. Zikm., měst. tajemník v Blovicích, Šámal Gust., architekt a stavitel; P. Šebor Jos., farář v Žežicích; MUDr. Šimek Fr. v Českém Brodě, za r. 1894. zl. 2.—, za publikace zl. 2.28, na r. 1895. zl. 1.—; Špaňhel Jos., autor. geometr v Rokytnici; P. Štěpán Jos. adjunkt kn. arcib. konsistoře v Praze; Tichna Frant., stavitel; Trnka Frant. na Žižkově; P. Urbanides Alois, farář ve Voticích; P. Vaněk Jan, katecheta v Zamberku; Vanický Frant., mistr truhlářský ve Vídni; Vávra Ondř., učitel měšťan. školy v Strakonici; P. Vavrouš Jan, farář v Lobkovicích; Wiesenberger Otto, továrník v Žebráce; Vikáry Adolf, měšťan v Hluboké; Voráček Jan G., stavitel; Záběhlícký Karel, ředitel cukrov. v Sadské, za r. 1894. zl. 2.—, na r. 1895. zl. 1.—; Zacharda Václ., učitel v Nučicích; Zajíček Karel, nadmlýnský; MUDr. Zeman Ant., obv. lékař v Hostouni; Zima Václ. v Polné; Žampa Václ., skladník cukrov. v Král. Městci.

Za příznivce Společnosti přistoupila sl. městská rada na Žižkově s ročním příspěvkem zl. 5.—.

Za členy přispívající s ročním příspěvkem zl. 2.— přistoupili P. T. pánové: Adámek Gustav, velkoobchodník, na r. 1895. zl. 2.—; Czibulka Ign., prezident c. k. krajského soudu v. v. v Nov. Jičíně, na r. 1895. zl. 2.—; Mareš Adolf za r. 1894. zl. 2.—, na r. 1895. zl. 2.—; Musejní společnost pro okres humpolecký v Humpolci, na r. 1895. zl. 2.—; Šrámek A., nájemce dvorů v Bečově na r. 1895. zl. 2.—; P. Vlček Václ., farář v Mukařově na r. 1895 zl. 2.—

Ostatní P. T. členové budou uveřejněni v čísle 4.

Na vydávání přílohy znakové a k účelům Společnosti vůbec darovali P. T. pánové: Dolenský Jan, ředitel c. k. české univ. kanceláře, zl. 1.—; Hojka Em., kupec a vinárník v Berouně, zl. —50; MUDr. Chudoba Karel, obecní starší, zl. 1.—; Janoušek Jarosl., prof. vyšší zemské reálky v Telči, zl. 1.—; Multrus Jos., lakýrník v Trnovanech, zl. 1.—; Myslíbek Jos. V., ředitel a prof. c. k. uměl. prům. školy, zl. 2.—; Dr. Nevoile Milan, zl. 2.—; MUDr. Pacner Jos. v Ml. Boleslavi, zl. —50; Dr. Rehoř Tom., c. k. gymn. prof v Chrudimi, zl. —50; JUDr. Taussig Julius, advokát v Benešově, zl. 3.—; Wagner Václ., říd. učitel v Hostouni, zl. —30; Vašák Jos., spisovatel a geneal. heraldik na Král. Vinohradech, zl. 1.—. Za odlietek kachlíku zaplatil člen p. Jos. Mejský na Žižkově zl. —30.

Za veškerý dary upřímně děkujeme a prosíme, aby bylo pamatováno Společnosti i na dále

P. T. členy činíme pozorný k tomu, že míněna tím vždy Praha, kde není udáno jiné bydliště u jména některých P. T. členů; u těch P. T. členů, kde není jinak oznámeno, rozumí se, že jest zaplacen členský příspěvek na i. 1895. zl. 1.—.

V Praze, 25. října 1895.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,

Král. Vinohrady, **Hálkova tř. č. 68 n.**

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.